

Χάος και Θάψι

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

• ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΚΑΡΑΛΗΣ: Τοπογραφικά και ιστορικά στοιχεία της Χώσεψης • Γεωγραφικά και ιδιοκτησιακά στοιχεία • Η ονομασία του χωριού • Η μετονομασία της κοινότητας • ΣΟΥΛΑ ΤΟΣΚΑ - ΚΑΜΠΑ: Παραδοσιακοί χοροί της Ηπείρου • ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΤΖΟΚΑΣ: Σούλα Τόσκα - Κάμπα: μια σύντομη παρουσίαση

του έργου της • ΗΛΙΑΣ Β. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ: Τριάντα χρόνια αργότερα • ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΦΛΟΥΔΑΣ: Ανάπτυξη της περιοχής Τζουμέρκων - Κοινότητα Κυψέλης, Leader II • ΕΙΡΗΝΗ ΣΙΟΝΤΗ: Ο Σύλλογος και οι νέοι μας

Χάος και Θύμη

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ – ΕΚΔΟΣΗ: Σύλλογος Κυψελιωτών Άρτας (στην Αθήνα) «Ο Άγιος Κοσμάς». Συνεργάζεται η Αδελφότητα Κυψελιωτών Άρτας (στην Άρτα) «Ο Άγιος Γεώργιος».

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ: Γιώργος Μακαβέλος.

Διευθύνεται από ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: Κώστας Αγγέλης, Μπάμπης Καραλής, Γιάννης Καραμπούλας, Νίκος Κουτσοκώστας, Ευανθία Νταβαντζή.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ: Κώστας Αγγέλης, Ευανθία Νταβαντζή

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ, ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ, ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ: Φαιδριάδων 129, 113 64, Αθήνα, τηλ. 86 22 703.

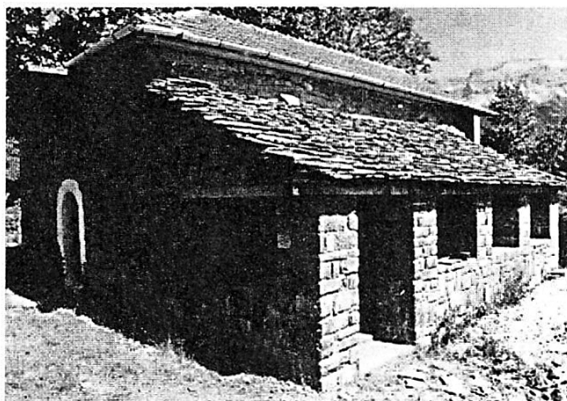
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ, ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ιδεότυπο, Ζ. Πηγής 48, τηλ. 33 03 991.

ΦΙΛΜ: Ίχνος, Ζαΐμη 30, τηλ. 82 28 258

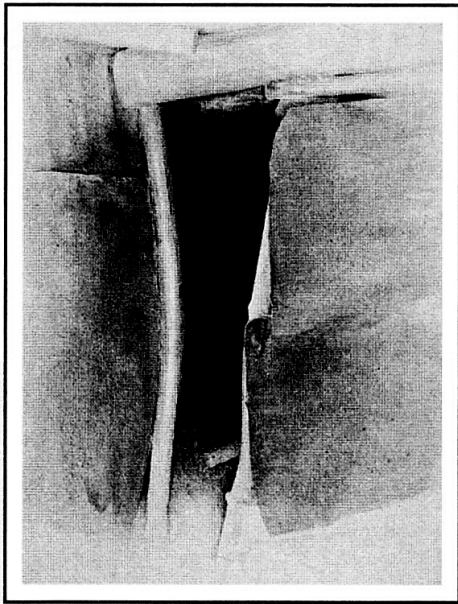
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: «Τετραχρωμία», Ματζάκου 3, τηλ. 38 31 370.

ΣΥΝΔΡΟΜΗ (για 4 τεύχη)
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: 2.000 δρχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: 3.500 δρχ.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: 500 δρχ.

ΔΙΑΘΕΣΗ: ΑΘΗΝΑ, Εκδόσεις-Βιβλιοπωλείο «Βιβλιογονία», Ακαδημίας 57, 106 79, Αθήνα, τηλ. 26 34 550 – Εναλλακτικό Βιβλιοπωλείο, Θεμιστοκλέους 37, Αθήνα, τηλ. 38 02 644. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, Βιβλιοπωλείο «Συνάντηση», Καμβουνίων 6, 54 621, τηλ. 231 384

Ο Σωτήρης Σορόγκας κατάγεται από την Κωστάνα (Μηλιά) Θεσπρωτίας και γεννήθηκε στην Αθήνα το 1936.

Σπούδασε με κρατική υποτροφία στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, απ' όπου αποφοίτησε το 1961. Το 1972 έλαβε ετήσια προσωπική χορηγία του Ιδρύματος Φορντ.

Η πρώτη του ατομική έκθεση έγινε το 1972 στην γκαλερί Χίλτον της Αθήνας. Έκτοτε μεσολάβησαν άλλες πέντε ατομικές εκθέσεις στην Ελλάδα, εκ των οποίων η τελευταία στην Πινακοθήκη Πιερρίδη το 1985. Στο εξωτερικό, η πρώτη του ατομική έκθεση έγινε το 1972 στην Κολωνία και η τελευταία το 1988 στη Ρώμη. Έχει επίσης συμμετάσχει σε πλήθος ομαδικών εκθέσεων και έχει εκπροσωπήσει την Ελλάδα σε διεθνείς εκθέσεις καθώς και σε εκδηλώσεις οργανωμένες από το Υπουργείο Πολιτισμού και την Εθνική Πινακοθήκη (Τόκιο, Σόφια, Ντόρτμουντ, Δουβλίνο, Βρυξέλλες, Σάο Πάολο και αλλού).

Είναι αναπληρωτής καθηγητής της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Ε.Μ. Πολυτεχνείου, ιδρυτικό μέλος του Συνδέσμου Σύγχρονης Τέχνης, μέλος της «Ομάδας για την επικοινωνία και την εκπαίδευση στην τέχνη» και μέλος της τριμελούς συντακτικής επιτροπής του περιοδικού θεωρίας της τέχνης Σπείρα.

Για το ζωγραφικό του έργο έχουν γραφτεί μελέτες, άρθρα και μονογραφίες από κριτικούς και ιστορικούς της τέχνης. Έργα του υπάρχουν σε μουσεία, δημόσιους οργανισμούς και ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

ΤΕΥΧΟΣ 16 - ΑΘΗΝΑ - ΑΝΟΙΞΗ 1997

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ❑ 5. Προλογικό σημείωμα
- ❑ 6. ΣΟΥΛΑ ΤΟΣΚΑ-ΚΑΜΠΑ:
Παραδοσιακοί χοροί της Ηπείρου
- ❑ 19. ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΤΖΟΚΑΣ:
Σούλα Τόσκα-Κάμπα:
μια σύντομη παρουσίαση του έργου της
- ❑ 22. ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΚΑΡΑΛΗΣ:
Τοπογραφικά και ιστορικά στοιχεία της Χώσεψης
- ❑ 34. ΗΛΙΑΣ Β. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ:
Τριάντα χρόνια αργότερα...
- ❑ 36. ΛΕΥΤΕΡΗΣ ΦΛΟΥΔΑΣ:
Ανάπτυξη της περιοχής Τζουμέρκων - Κοινότητα Κυψέλης - Leader II
- ❑ 40. ΕΙΡΗΝΗ ΣΙΟΝΤΗ:
Ο Σύλλογος και οι νέοι μας
- ❑ 42. Επιστολές

εξώφυλλο:

ΣΩΤΗΡΗΣ ΣΟΡΟΓΚΑΣ

Παράγκα με τσίγκους, 1996,

100 x 70, ακρυλικό και κάρβουνο

Προλογικό σημείωμα

Στις εναλλαγές των εποχών εντάσσονται και «αι αλλασσόμεναι αρεταί», «τα εναλλασσόμενα σκήπτρα», η ανταλλάξιμες ελπίδες και οι αλλαγές βίου. Όπως και να έχει, οι αλλαγές υπόσχονται το καινούριο, που μπορεί να μη σημαίνει πάντα το καλύτερο, ενέχει, όμως, ελπίδες γι' αυτό.

Τη φθίνουσα πορεία του χειμώνα διαδέχτηκε η ανοδική του έαρος, με τις δικές της υποσχέσεις και αλλαγές, που πρωτίστως βιώνονται και επακολούθως κρίνονται. Αλλαγές των καιρών, των προσώπων, των ρυθμών, των συνθηκών, των συναισθημάτων σε κάθε χώρο. Έντονο το ξάφνιασμα σαν βιώνονται όλες μαζί, με διαβάθμιση στην αποδοχή, ανάλογα την ικανότητα προσαρμογής.

Η έννοια της αλλαγής σημάδεψε το παρελθόν, με ελπίδα για καλύτερες τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα. Η πολυδιάσπαση της έννοιας σήμερα σε επιμέρους τομείς εγκυμονεί τον τρόπο για τον αιώνα που έρχεται. Μέσα στις γενικές σκοτεινές προοπτικές, κρατά η έννοια ακόμα τη δυναμική της, δυναμική που προκύπτει από την ίδια την ανθρώπινη φύση, να ζει, να ελπίζει, να δημιουργεί, να αλλάζει.

Με ευχές για εαρινές Πασχαλινές συνειδησιακές αλλαγές.

Η Συντακτική Επιτροπή

Σούλα Τόσκα-Κάμπα¹

Παραδοσιακοί χοροί της Ηπείρου

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΕΧΕΙ ΝΑ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙ ΠΛΟΥΣΙΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ και πνευματική παράδοση που η άνθησή της ξεκινάει από τα χρόνια της τουρκικής σκλαβιάς. Σπουδαίοι πνευματικοί άνθρωποι και εξαιρετοι λαϊκοί τεχνίτες έδωσαν πλούσια δημιουργήματα στην εθνική μας ζωή. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες δημιουργήθηκε και η μουσικοχορευτική της παράδοση.

Οι χοροί που συναντάμε στην Ήπειρο, έχουν το ηρωικό πνεύμα της περιοχής. Πολλά από τα τραγούδια και τους ρυθμούς παρουσιάζουν μια συχνά παραπονιάρικη μορφή, σαν είδος μοιρολογιού, που την πηγή της πρέπει να εντοπίσουμε στην πίκρα της πολύχρονης δουλείας και της πικρής ξενιτειάς. Οι χοροί έχουν ένταση, παλμό, αργή και δυναμική κίνηση και βαρύ πάτημα. Μεγαλοπρέπεια αλλά και σεμνότητα διαθέτουν τόσο οι αντρικοί όσο και οι γυναικείοι. Συνήθως χορεύουν χωριστά οι άντρες και χωριστά οι γυναίκες χωρίς να λείπουν και οι μικτοί χοροί. Στην Κεντρική Ήπειρο, οι χοροί είναι περισσότερο αυθεντικοί γιατί εκτός από τα καθαρά τοπικά τους χαρακτηριστικά δεν έχουν δεχθεί επιδράσεις από τις γειτονικές περιοχές όπως τη Ρούμελη, τα Επτάνησα, τη Θεσσαλία και τη Μακεδονία.

1 Η Σούλα Τόσκα-Κάμπα γεννήθηκε στο χωριό μας. Είναι κόρη του Βασίλη και της Μαρίκας Τόσκα και εγγονή του Νικόλαου Τόσκα. Έμαθε χορούς στο Λύκειο Ελληνίδων, παρακολούθησε μαθήματα μουσικής κοντά στο Σίμωνα Καρά και μετείχε στο συγκρότημα λαϊκών χορών της Δόρας Στράτου. Σήμερα είναι υπάλληλος της Εθνικής Βιβλιοθήκης.

Ασχολείται με τη λαογραφική έρευνα, τη μελέτη της παράδοσης και ειδικότερα με τους ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς. Βιβλία της: "Λαογραφικά Αργιθέας Θεσσαλικών Αγραφών"(1981), "Νησιώτικοι Παραδοσιακοί Χοροί" (1991). Έχει έτοιμη για έκδοση εργασία για τους παραδοσιακούς χορούς Μακεδονίας-Θράκης-Μ. Ασίας-Πόντου. Εργασίες της έχουν δημοσιευτεί μεταξύ άλλων στο περιοδικό "Λαογραφία". Είναι μέλος της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας, του Συλλόγου προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής και της Ελληνικής Εταιρείας Λαογραφικής Μουσειολογίας.

Το κείμενο που δημοσιεύεται δεώ είναι μέρος του πολύ ενδιαφέροντος βιβλίου της, *Παραδοσιακοί χοροί Ηπείρου, Θεσσαλίας, Στερεάς, Αττικής, Εύβοιας, Πελοποννήσου*, το οποίο κυκλοφόρησε το 1996 από τις εκδόσεις Φιλιππότη. Η Συντακτική Επιτροπή το συνιστά εκθύμως στους αναγνώστες του περιοδικού, οι οποίοι θα βρουν σ' αυτό πλήθος στοιχείων γύρω από τους παραδοσιακούς χορούς του τόπου μας.

Παρά τις διαφορές που παρουσιάζονται από περιοχή σε περιοχή, δύο είναι εδώ τα κύρια χαρακτηριστικά του χορού. Το ηρωϊκό που προέρχεται από τη φύση και τους αγώνες του ηπειρώτη και το παραπονιάρικο από τις δοκιμασίες της σκλαβιάς. Η δε αργή κίνηση φανερώνει κάποιο συντηρητισμό, μια σταθερότητα και νοσταλγία των περασμένων χρόνων. Ωστόσο δε λείπουν και οι χαρούμενοι σκοποί που συνδυάζονται με τους αγώνες των Ηπειρωτών για την ελευθερία.

Αντιπροσωπευτικοί ηπειρώτικοι χοροί είναι ο χορός Στα τρία, που τον συναντάμε σ' ολόκληρη την περιοχή, Στα δύο, ο Συρτός απολυτός ή πηδηχτός, ο Στρωτός Πωγωνίσιος που συνήθως κλείνει τους αργούς χορευτικούς σκοπούς. Επίσης ο Κοφτός, ο Φεσοδερβέναγας, ο Συγκαθιστός, ο Μπεράτης, η Βλάχα, η Παπαδιά, η Βασιλαρχόντισσα, οι Κλέφτες, ο Βαρύς Τσάμικος, η Γκάϊντα, ο Μενούσης, ο Ρόβας, ο Καλαματιανός, ο χορός Κοστιλάτα, το Φυσούνι, ο Λεσκοβίτης ή Αρβανίτικο, ο Γκέκας, ο Οσμαντάκας.

Πρέπει να διευκρινισθεί πως η ποικιλία των χορών που προαναφέραμε οφείλεται στην ονομασία του συγκεκριμένου τραγουδιού με το οποίο χορεύεται ο χορός και οι χοροί και οι σκοποί των τραγουδιών διαφέρουν όχι μόνο από νομό σε νομό, αλλά και από χωριό σε χωριό.

Ορισμένοι από τους χορούς παίρνουν το όνομά τους από το μέρος απ' όπου κατάγονται, όπως π.χ. Χειμαριώτικος, Γιαννιώτικος, Μετσοβίτικος, Παραμυθιώτικος, Τζουμερκιώτικος, Αργυροκαστρίτικος, Ζαγορίσιος, Πωγωνίσιος κ.ά. Επίσης και από τα πρόσωπα στα οποία αναφέρεται το τραγούδι που συνοδεύει το χορό, όπως Κατσαντώνης, Οσμαντάκας, Αλεξάνδρα, Φεζοδερβέναγας, Βασιλαρχόντισσα, κ.ά. Καθώς και από το περιεχόμενο του τραγουδιού ή το θέμα στο οποίο αναφέρεται όπως Βασιλικός, Γιατρός, Κοντούλα λεμονιά, Δόντια πυκνά, Κεντημένη ποδιά, κ.ά.

Όπως και σε άλλες περιοχές έτσι και στην Ήπειρο, συναντάμε χορούς μιμητικούς, οι οποίοι χορεύονται και τις αποκριές και οι οποίοι συνήθως είναι: Το Πιπέρι, (πώς το τρίζουν το πιπέρι) που συνήθως έκλεινε το αποκορύφωμα του γλεντιού, τα Κουκιά, συνοδευόμενος από το ομώνυμο τραγούδι.

*Πέρασ' από την Καρυά
κ' είδα πόσπερναν κουκιά.
Έτσι για τα σπέρνανε
οι Καρυώτες τα κουκιά,*

καθώς και ο Καλατζής (γανωτής) που χορεύεται μόνο από άντρες, ο Λιποθυμιαρικός που ο χορευτής προσποιούνταν ότι λιποθυμούσε, ενώ οι υπόλοιποι χορευτές προσπαθούν διασκεδαστικά να τον συνεφέρουν, ο Βαλμάς αντρικός που χορεύεται γύρω από τη φωτιά, η Ακαμάτρα κ.ά.

Πρέπει επίσης να αναφερθούμε και στους χορούς των Σαρακατσάνων και Βλάχων που υπήρχαν κυρίως στο Συράκο, τους Καλαρύτες κι αλλού. Οι χοροί αυτοί έχουν το δικό τους χρώμα, είναι στατικοί, αργόσυρτοι, στρωτοί και διαθέτουν ένα στοιχείο υπομονής και εγκαρτέρησης λόγω των δύσκολων συνθηκών ζωής από τις αλλεπάλληλες μετακινήσεις τους. Οι χοροί τους δεν επηρέασαν τους τοπικούς ηπειρώτικους χορούς.

Μουσικά όργανα που συναντάμε στην περιοχή είναι το κλαρίνο, το βιολί, το λαούτο, το ντέφι ή ταραμπούκα ή νταερές, ο ταμπουράς (το είχαν εθνικό όργανο οι Σουλιώτες) και το νταούλι, ενώ παλιότερα χρησιμοποιούσαν ξύλινη τσοπάνικη φλογέρα ιδιαίτερα σε σκοπούς με θρηνητικό χαρακτήρα, μια που με αυτό το σκοπό αρχίζει η διασκέδαση σε γάμους, πανηγύρια και γιορτές.

Στην περιοχή Ιωαννίνων χορεύονται καθαρά ο τοπικός Γιαννιώτικος ή Γιούλ μπαξέ, ο αργός Γιαννιώτικος, η Γενοβέφα (πατινάδα), ο Θιακός, ο Γιατρός, ο Ρόβας, ο Φεζοδερβέναγας, η Βιογινάδα, ο Κοφτός, ο Κωσταντής, ο Ζαγορίσιος Αλεξάνδρα, η Βασιλαρχόντισσα και η Κοντούλα λεμονιά ή Βυσανιώτικος, Δόντια πυκνά -από τα ομώνυμα τραγούδια, κ.ά.

Στα Κατσανοχώρια χορεύονται οι περισσότεροι ηπειρώτικοι χοροί και ο τοπικός Καγκελλάρης για τον οποίο ο Δημ. Οικονομίδης γράφει:

"Χορεύεται "στα δύο" την Τρίτην της Λαμπρής. "Πιανόμαστε σ' αυτόν το χορό για να είμαστε και τον άλλο χρόνο. Το 'χουμε για καλό" μου έλεγαν. "Φέρομε, ζώνομε με το χορό την εκκλησία κι έπειτα στο προαύλιο κάνομε τα καγκέλλια ή κύκλες". Ο "καγκελλάρης" επιχωριάζει και εις τους Χουλιαράδες, το Μιχαλίτσι, τα Πράμαντα και άλλα ορεινά χωριά της Ηπείρου, ιδία της περιοχής των Τζουμέρκων"².

Το χορό συνοδεύει το τραγούδι:

*Τέτοιαν ώρα ήταν εψές
τέτοια και παραπροψές.*

Στην Πλατανούσα, το Καγκελάρι το χορεύουνε σε τρεις διπλούς κύκλους με συμμετοχή όλων των πανηγυριστών και με τη διαφορά ότι στο κέντρο του χορού στέκει ένας σεβάσμιος γέροντας για να επιβάλλει την τάξη (επιβλέπει) αν χρειαστεί.

Εξ άλλου στους Χουλιαράδες και τα κοντινά χωριά όπως γράφει ο Π. Μπενέκος "στο γενικό χορό έμπαιναν άνδρες και γυναίκες, γέροι και νιοί. Μπροστά χόρευαν οι άνδρες πιασμένοι χέρι με χέρι και κάποτε με χειρομάντηλα, στο τέλος των ανδρών πιάνονταν -συνεχόμενα- με τους άνδρες οι γυναίκες κατ' ηλικίαν, μπροστά οι παντρεμένες, συνέχεια οι ανύπαντρες και μικρά κορίτσια, όχι όμως οι αρραβωνιασμένες-αυστηρότατο το έθιμο γι' αυτές -δεν επετρέπετο να βγουν στο παζάρι ούτε να μπουν

2 Δημ. Οικονομίδη, Λαογραφική Αποστολή εις Κατσανοχώρια Ηπείρου, Επετ. Λαογρ. Αρχείου Ακαδ. Αθηνών, τομ. ΙΓ'-ΙΔ', εν Αθήναις 1962, σελ. 395.

στο χορό. Οι γυναίκες ποτέ δεν έμπαιναν μπροστά να χορέψουν στο γενικό χοροστάσι³.

Στα βλαχοχώρια της Πίνδου κυριαρχούν οι συγκαθιστοί σκόρπιοι χοροί αφού οι χορευτές δεν κρατούν ο ένας τον άλλον, χορεύουν ελεύθερα, αντικρουστά και συνήθως ζευγάρια. Ο Συγκαθιστός ή Συγκαστός χορεύεται συνήθως από το γαμπρό και τη νύφη την ημέρα του γάμου τους.

Χορεύονται επίσης ο Χειμαριώτικος, η Αρβανιτόβλαχα, η Γράβα, η Σαμαρίνα, το Βαρύ Τσάμικο, το Καραπατάκι, ο οργανικός στα τρία Κώστα Τάση, ο κυκλικός Παλαμάκια, η Βεργινάδα, ο καθαρά τοπικός Γιάννης Κώστας, κ.ά.

Φωτογραφία Σπύρου Μελετζή

Στο χορό των κοριτσιών που γίνονταν στο Μέτσοβο και άλλες περιοχές (Μηλιά, Καλαρύτες κ.λπ.) τραγουδούσαν οι κοπέλες που συμμετείχαν στο χορό και που σκοπός του χορού αυτού ήταν να γίνουν τα ανάλογα προξενιά για να παντρευτούν. Για να αποκατασταθεί η κοπέλα έπρεπε να περάσει κατά κάποιο τρόπο από το χοροστάσι του χωριού.

Χαρακτηριστική είναι η εικόνα που μας δίνει για το χορό αυτό η Αγγελική Χατζημιχάλη:

3 Πέτρου Μπενέκου, Χουλιαράδων Άπαντα, Ιωάννινα, σελ. 401-402.

"Στην απλοχωριά της, στο Γαζέλι, κάτω από τα εφτάψηλα πλατάνια, γίνεται ο πιο μεγάλος δημόσιος χορός της χρονιάς. Χορεύουν όλοι, γέροι, νιοί, άντρες, γυναίκες, ώσπου να βασιλέψει ο ήλιος. Και σαν βραδυάζει, κλείνει πια το πανηγύρι με το μεγάλο κοριτσίστικο ή κλειστό χορό, έναν από τους σεμνότερους και αρχαικώτερους ελληνικούς χορούς.

Χορεύουν όλα τα κορίτσια αντάμα, χωρίς βιολιά. Μόνες τους καθώς τραγουδάνε και χορεύουν. Με το τραγούδι κανονίζουν και το σιγανό ρυθμό του χορού. Καμιά κοπέλα δεν τραβάει.

Πρώτες στον κοριτσίστικο χορό, μπαίνουν οι κοπέλες από την πρώτη κοινωνική τάξη, οι αρχοντοπούλες. Μα ολοκυκλικός κλειστός καθώς είναι, η κάθε μια που λαβαίνει μέρος σπάζει τον κύκλο και μπαίνει. Στο μεγάλο τούτο χορό του προφήτη Ηλιού, χορεύουν δύο και τρεις ώρες τα κορίτσια. Πλαταίνει ο κύκλος, γίνεται μεγάλος τόσο, που κάνουν και δεύτερο και συχνά και τρίτο"⁴.

Οι κοπέλες κρατιούνται αγκαζέ στο συμμαζεμένο κλειστό κύκλο και με μικρά βήματα ανοίγουν σιγά-σιγά τον κύκλο τραγουδώντας:

"Τούτο το καλοκαιράκι, κνηηγούσα ένα πουλάκι".

καθώς και το:

*"Βουλιούμαι μιά βουλιούμαι δυό, βουλιούμαι τρεις και πέντε
βουλιούμαι να ξενητευτώ στα ξένα για να υπάγω.
Ν' η ξενητειά μ' επλάνεψε κι απόμεινα στα ξένα.
Ν' όσαϊ βουνά θελ' να διαβώ ν' όλα τα παραγγέλνω.
Βουνά μ' να μη χιονίζεστε, κάμποι μην παχνιστήτε.
Όσο να πάω κι όσο να 'ρθώ και πίσω να γυρίσω".*

Σε κάθε στίχο του τραγουδιού επαναλαμβάνεται και το:

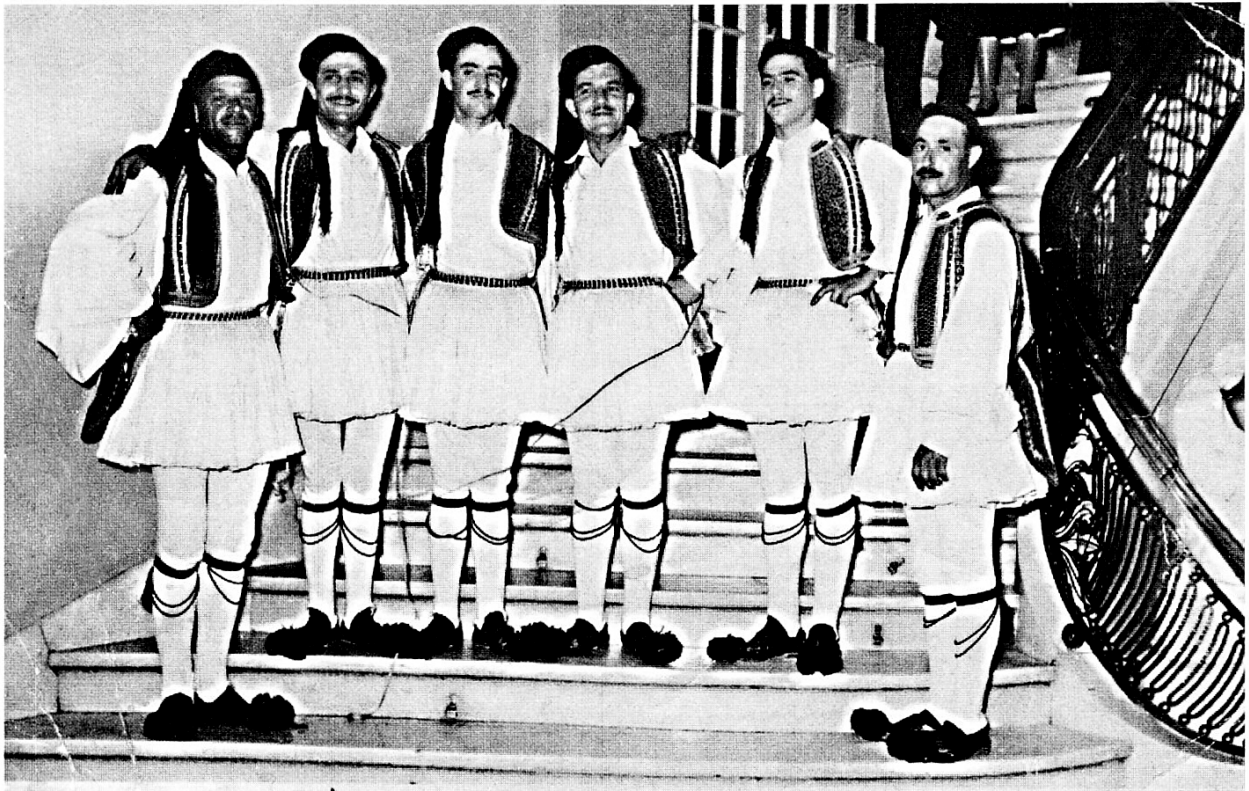
"Τ' αηδόني μωρ' αηδόνη, τ' αηδόνη μ' τ' αηδονάκι".

Συνήθως ο χορός τελειώνει με το τραγούδι:

*"Μη χαλάτε το χορό, είμι ξένος κι θα ιδώ
είμι ξένος κι θα ιδώ, κι θα πάουν 'να μολογώ
κι θα πάουν 'να μολογώ στον Ταξιάρχου το μαχαλά
στον Ταξιάρχου το μαχαλά π' αγαπώ κι εγώ μια νιά
αγαπώ κι ιγώ μια νιά, που τη λιένη λεμονιά".*

4 Αγγελικής Χατζημιχάλη, Έθιμα της Μ. Σαρακοστής στο Μέτσοβο, περ. Ν. Εστία, τεύχος 547, 1950, τομ. 47, σελ. 505.

Ένας αντιπροσωπευτικός Καλαρύτικος χορός που παίζεται μόνο από λαϊκά όργανα είναι ο χορός Αντικρυστός που τον χορεύουν ζευγάρια άντρας και γυναίκα με αντίθετες χορευτικές κινήσεις ώστε να μην πέφτουν τα μάτια του ενός στα μάτια του άλλου, δείγμα της αυστηρότητας των τοπικών ηθών. Ο χορευτής είναι πιο ζωηρός και το συγκάθισμά του πιο έντονο, ενώ ο χορός της γυναίκας σεμνός και ταπεινός. Εδώ χορεύεται και ο χορός Ντούσι Γιανλού που όλη η μελωδία του παίζεται μ' ένα και

Μέλη του Τζουμερκιώτικου Συλλόγου πριν 40 χρόνια

μόνο χορευτικό μοτίβο καθώς και ο Γκέκας, η Βασιλαρχόντισσα, Συρτό στα τρία ή Πατητό, το Κοφτό, ο Μενούσης, ο Φεξοδεορβέναγας, το Τζουμερκιώτικο Τσάμικο, ο Κωσταντάκης, ο Ρόβας, ο Μπεράτης.

Ιδιόρρυθμοι είναι και οι χοροί που συναντάμε στην περιοχή Πωγωνίου, οι Πωγωνίσιοι όπως ονομάζονται.

Διακρίνονται για τις λεβέντικες και ηρωϊκές κινήσεις τους και οι περισσότεροι χορεύονται στα δύο ή στα τρία. Είναι στρωτοί ή πηδηχτοί και συνήθως δε συνοδεύονται από μουσικά όργανα αλλά κυρίως από τραγούδια και ο ρυθμός και τα βήματα δε μοιάζουν με άλλους χορούς. Παλιότερα χόρευαν τους στρωτούς χορούς μπροστά οι άντρες και στο τέλος οι γυναίκες.

Ο χορός αρχίζει συνήθως με τη "Δεροπολίτισσα", την "Κοντούλα λεμονιά", ή "Βυσσανιώτικος" ή το "Χάλασιά μου". Οι περισσότεροι πωγωνίσιοι χοροί είναι γυναι-

κείοι, στρωτοί, χωρίς τσακίσματα και πολλές φιγούρες. Χαρακτηρίζονται από μεγαλοπρέπεια αλλά και σεμνότητα των χορευτικών κινήσεων.

Χαρακτηριστικός είναι ο τοπικός χορός που χορεύει η νύφη με βήματα μικρά, στητά, ανάλαφρα και ελαφρά κάμψη στα γόνατά της, μια που το έθιμο εδώ θέλει τις νύφες να κάνουν νηστεία πολλές μέρες πριν από το γάμο.

Για το χορό στους γάμους στο Πωγώνι, ο Νικ. Υφαντής γράφει: "Χόρευαν όλοι κυκλικά -όπως ταιριάζει στους Πωγωνίσιους χορούς. Χόρευαν πολλούς σκοπούς και με πολλές φιγούρες και κλωθογυρίσματα με πολλά τσαλίμια και τσακίσματα όμορφα με λεβεντιά και χάρη. Ο κάθε χορός έχει τα πατήματά του, τα βήματά του, την τέχνη του"⁵.

Κυριώτεροι χοροί είναι: η Βεργινάδα, ο Κωσταντάς, η Αλεξάνδρα, η Βασιλαρχόντισσα, η Γκαίντα (μονή και διπλή), ο Μενούσης, η Βλάχα, η Πέρδικα, Ελμπασάν, ο Οσμαντάκας, το Πάπιγκο, το Ελενάκι, ο Γιατρός, ο Γκέκας, η Γενοβέφα, ο Ντεληπαπάς, η Κλώσα με τα πλιά και ο ειδικός χορός οι Κλέφτες που συνοδεύεται από το τραγούδι:

*"Οι κλέφτες εξουρίζονταν.
Είχαν ξιουράφια μαλαματένια.
Κι' ο καπετάνιος χαίρονταν.
Βγήκαν και καρτέρεσαν
πεντεξοχτώ νομάτους.
Τους βγάζουν τα χρυσά παλτά
τους δένουνε τα χέρια".*

Οι αντρικοί χοροί αρχίζουν απ' τα βαρειά, όπως ο Μπεράτης, το Αρβανίτικο ή Λεσκοβίκι, ο Σιαμαντάκας, η Γκαίντα η διπλή. Ελαφρότεροι και γρήγοροι είναι: Φράσιες, Τριανταφυλλιά, Κοφτό, Σίρμπα, Φυσούνι, στου Παπά τα παραθύρια κ.ά.

Για τους Πωγωνίσιους χορούς ο Δημ. Οικονομίδης γράφει:

"Πρώτοι εις τον χορόν εισέρχονται οι ιερείς, έπονται δε με την σειρά οι γέροντες, αι γραιίαι, οι νέοι, αι νέαι και τα παιδιά. "Ο Πωγωνίσιος χορός είναι στρωτός στα δύο με τραγούδια και όχι με όργανα. Πρώτα το παίρνουν οι άντρες και μετά οι γυναίκες" εναλλάξ. "Αυτό γίνεται στη Σωπική, στο Χλομόν και άλλα χωριά της Βορείου Ηπείρου. Στην Πωγωνιανή το γλέντι γίνεται και με όργανα, δηλ. κλαρίνο, βιολί, ντέφι ή νταϊρέ και λαγούτο. Εδώ στο Πωγώνι χορεύουμε και τον καλαματιανό: "ένα νερό κυρά Βαγγελιώ", το τσάμικο: "Ο Μενούσης κι ο Μπιρμπίλης", το τραγούδι "Κάτω στο γιαλό" στα τρία, "του παπά τα παραθύρια" στα τρία, "στην κεντημένη σου ποδιά μωρ' βλάχα", στα τρία κ.ά. Χορεύουμε και τσακιστό στον τόπο με ταχύτερο βηματισμό.

5 Νικολάου Υφαντή, Ο Πωγωνίσιος γάμος, Αθήνα 1972, σελ. 193.

Όταν τελειώνει το τραγούδι, αρχινάει το κλαρίνο και κάνει κλώσμα, δηλαδή το γυρίζει, το τσακίζει και λέγεται τσακιστό⁶.

Οι χοροί στην περιοχή Ζαγορίου, οι Ζαγορίσιοι όπως λέγονται, είναι χοροί ηρωϊκοί, στρωτοί, συρτοί και γενικά με τσακίσματα και φιγούρες και μικρά βαριά βήματα. Είναι χοροί αντρικοί, γυναικείοι και μικτοί.

Στα Ζαγοροχώρια ακόμα και σήμερα αφιερώνουν την πρώτη και τη δεύτερη μέρα του πανηγυριού για να χορέψουν οι ξένοι. Οι ντόπιοι χορεύουν τελευταία.

Χορεύονται εδώ ο καθαρά τοπικός Ζαγορίσιος, ο βαρύς Τσάμικος οργανικός, χωρίς λόγια, μόνο με όργανα ή μόνο με κλαρίνο και είδη συρτού στα δύο, τα λεγόμενα Πωγωνίσια.

Ο Δημ. Οικονομίδης που έκανε επιτόπια έρευνα γράφει: "Ο Ζαγορήσιος χορός είναι και αυτός τσάμικος, αλλά διαφέρει του κυρίως τσάμικου εις τα πατήματα και τας κινήσεις των χορευτών. Άλλος χορός είναι ο συρτός με τα τραγούδια: Ενα νερό κυρά Βαγγελιώ, Έχε γεια καημένε κόσμε, Έπεσ' απ' το δέντρο, κερά Γιώργαινα, Πάμε στο λόγγο για ξύλα, κ.ά. Ο Αρβανίτικος χορός χορεύεται από τους τσάμηδες, συνηθίζεται δε και ενταύθα. Είναι πολύ αργός, ως π.χ. η Γκάϊντα, ο Μπιρμπίλης, κ.ά. Ο Πωγωνίσιος ήλθεν εις το Ζαγόρι από το Πωγώνι. Άλλος χορός είναι η "Καραμπεριά" που ήρθε στο Ζαγόρι από τα Καμποχώρια Ιωαννίνων". Ο χορός στα δύο λέγεται βαρύ στρωτό, ως π.χ. "Μπαίνω μεσ' στ'αμπέλι", "Αμπέλι μου πλατύφυλλο", κ.ά.⁷

Οι αντρικοί χοροί χορεύονται αργά και βαριά με διάφορες φιγούρες στον τόπο, όπως ο Αρβανίτικος ή Λιασκοβίκι, ο Μπεράτης, η Γράβα, η Παπαδιά, η Βλάχα, ο Γκέκας, ο Γρίβας, ο Γιουσούφ Αράπης και οι Κλέφτες που με την ονομασία αυτή υπάρχουν δύο διαφορετικοί χοροί. Οι Βελτσισνοί Κλέφτες, ο πηδηχτός και ο παλιός όπως λέγεται που χορεύεται περίπου με τα ίδια βήματα με διαφορά μόνο στις φιγούρες.

Γυναικείοι είναι η Αλεξάνδρα, στρωτός με μετρημένα, σεμνά και ήρεμα βήματα, η Τριανταφυλλιά, το Πάπιγκο, η Βασιλαρχόντισσα, η Μπουλονάσαινα, η Πέρδικα.

Άλλοι Ζαγορίσιοι χοροί που χορεύονται από άντρες και γυναίκες είναι ο Σαμαντάκας, η Φράσα, ο Κωσταντής, η Γκάϊντα μονή και διπλή, ο Μενούσης, ο Μπεράτης, τα Παλαμάκια, το Γκρίμποβο αργός, στρωτός που στο γύρισμά του γίνεται γρήγορος και πηδηχτός, ο Σεβντάς, (τοπικός), το Αηδόνη ή Σέλφω (συρτός πηδηχτός), ο Ρόβας, η Βιργινάδα, η Δεροπολίτισσα, ο Γιατρός, Ελμπασάν, κ.ά.

6 Δημ. Οικονομίδου, Λαογραφική έρευνα εις το Πωγώνιον Ηπείρου, (8 Ιουλ-7 Αυγ. 1965), Επετ. Κέντρου Ερεύνης Ελλην. Λαογραφίας Ακαδημίας Αθηνών, τόμ. Η-ΙΘ', εν Αθήναις 1967, σελ. 217.

7 Δημ. Οικονομίδου, Λαογραφική έρευνα εις Μονοδένδρι και Βίτσαν, Επετ. Λαογρ. Αρχ. Ακαδημίας Αθηνών, τόμ. 18-19, 1967, σελ. 279.

Στην περιοχή Κονίτσης χορεύεται ο επιβλητικός και ενθουσιώδης χορός Βουρπιανίτικος με βήματα ελαφρά και πηδηχτά, ο Τσάμικος με καθαρά τοπικό ύφος, η Γκάϊντα, ως χορός νυφιάτικος κυρίως στα τρία, ο Δεβολίτικος ή Δεβόλη, οργανικός αργός με γυρίσματα τσάμικου, η Βλάχα Κονίτσης, ο χορός Στα δύο Κονίτσης, ο Φεξοδερβέναγας, ο Μπεράτης, ο Κοφτός, το Ελενάκι, Έντεκα, η Αλεξάντρα, ο Οσμαντάκας, οι Κλέφτες, το Πάπιγκο, το Χειμαριώτικο στα δύο, ο Γκέκας, κ.ά.

Για τον ιδιόρρυθμο τοπικό χορό Μαϊμουντή, η Δόρα Στράτου αναφέρει: "Χορεύεται από άντρες και γυναίκες ανάμικτα, πιασμένους από τα χέρια κανονικά. Μόλις ξεκινάει ο χορός, ο πρωτοχορευτής "κόβει" στο δεύτερο ζευγάρι και περνά από κάτω όλη η σειρά, ξανακόβει πάλι στο δεύτερο από το τέλος ζευγάρι και αυτό συνεχίζεται όσο θέλουν οι χορευτές. Όταν κόβει κι ώσπου να φτάσει στο επόμενο "κόψιμο" οι χορευτές βρίσκονται πλάτη με πλάτη και αρκετά κοντά σαν να ήταν στενός ο χώρος. Μουσική η κανονική ζυγιά της Ηπείρου, με το ιδιαίτερο παίξιμο και ήχο του κλαρίνου της Κόνιτσας"⁸.

Και εδώ παρατηρούμε ότι η μουσική των τραγουδιών καθώς και οι χοροί έχουν διαφορετικό ύφος από τις άλλες περιοχές.

Στην περιοχή Πρεβέζης κυριαρχούν οι χοροί Τσάμικος, Συρτός, Καλαματιανός, Στα τρία, καθώς και πολλοί από τους Ηπειρώτικους που προαναφέραμε. Οι μουσικοί σκοποί έχουν μια ιδιαιτερότητα, ένα τοπικό χρώμα. Συναντάμε ακόμη τη Γενοβέφα, το Ελενάκι, αλλά και μοναδικούς στη μελωδία Συρτούς και Πατινάδες όπως τα Κλάματα (γαμήλιος σκοπός). Τοπικός χορός είναι το Φυσούνι, που σε αντίθεση με τους άλλους ηπειρώτικους χορούς που είναι αργοί, με συρτά, βαριά βήματα, είναι γρήγορος, πηδηχτός και χορεύεται κυρίως από γυναίκες. Χαρακτηριστικό του χορού αυτού είναι η κίνηση του κεφαλιού δεξιά και αριστερά, όταν γίνονται τα σταυρώματα των ποδιών δεξιά κι αριστερά αντίστοιχα.

Σε αρκετά χωριά της περιοχής όπου έχουν εγκατασταθεί πρόσφυγες από τη Μ. Ασία χορεύονται και μικρασιατικοί χοροί, χωρίς όμως αυτοί να έχουν επηρεάσει τους καθαρά τοπικούς ηπειρώτικους χορούς.

Στην περιοχή της Θεσπρωτίας χορεύονται ιδιότυποι τσάμικοι χοροί, ιδιαίτερα στις περιοχές Παραμυθιάς και Φιλιατών, απόλυτα δεμένοι με τον πολεμικό χαρακτήρα των Τσάμηδων της Θεσπρωτίας αλλά και τη γενναία φύση των Σουλιωτών. Παράλληλα υπάρχουν κι εδώ οι χοροί Στα δύο και οι Συγκαθιστοί με το δικό τους τοπικό χρώμα, η διπλή και μονή Γκάϊντα, η Πέρδικα, και οι περισσότεροι από τους χορούς που συναντάμε σε ολόκληρη την Ήπειρο.

8 Δόρας Στράτου, Ελληνικοί παραδοσιακοί χοροί, Αθήνα 1979, σελ. 39.

Ένας όμορφος γραφικός λεβέντικος χορός του Σουλίου που ονομάζεται Καγκελάρης χορεύεται όλη τη βδομάδα της Πασχαλιάς και κορυφώνεται την Παρασκευή της Διακαινησίμου.

Για το χορό αυτό, που χορεύεται αποκλειστικά τις μέρες της Λαμπρής ο Μιχ. Τσώλης αναφέρει:

"Οι χορευτές πλέκουν τα χέρια τους παλάμη με παλάμη και παίρνουν θέση σε σχήμα κυκλικό. Μπροστά μπαίνουν, συνήθως, οι σεβάσμιμοι γέροντες κι ακολουθούν μεσόκοποι, παλικάρια, νέοι, κορίτσια και γυναίκες με κεντημένες παραδοσιακές στολές.

Φωτογραφία Σπύρου Μελετζή

Σ' αυτό τον παραδοσιακό χορό της Λαμπρής τα μουσικά όργανα δεν έχουν καμιά θέση. Εκεί οι χορευτές τραγουδούν και συγχρόνως χορεύουν. Έτσι αντηχούν τα τραγούδια ρυθμικά και τα βήματα συνταιριάζονται αρμονικά στον ήχο των τραγουδιών.

Ο ομαδικός αυτός χορός είναι πολυπρόσωπος. Μερικές φορές χορεύουν σ' αυτόν μαζί διακόσια και τρακόσια άτομα. Είναι χορός με ρυθμικό βηματισμό. Ο χτύπος των ποδιών είναι απλός και βαρύς. Δίνει τόνο επινίκειο.

Επίκεντρο αυτού του ωραιoτάτου εθίμου είναι το χωριό Παπαδάτες. Εκεί την Παρασκευή της Παναγίας γίνεται το "δίπλωμα του χορού". Ο χορός, ο Καγκελάρης,

την ημέρα αυτή κυκλώνεται κι ανακυκλώνεται. Κάνει αλλεπάλληλους κύκλους. Διπλώνεται για να "ξεδιπλωθεί" πάλι στην άλλη Πασχαλιά"⁹.

Στην ίδια περιοχή συναντάμε και αναπαράσταση του γνωστού ηρωικού χορού του Ζαλόγγου, όταν οι Σουλιώτισσες προκειμένου να αποφύγουν τη σύλληψή τους από τους Τούρκους, έπεσαν στο γκρεμό χορεύοντας και τραγουδώντας μαζί με τα παιδιά τους.

Εδώ χορεύεται κι ο καθαρά τοπικός χορός ο Ποποβίτικος, κυρίως γυναικήσιος στρωτός, που η ονομασία του προέρχεται από το χωριό Πόποβο και συνοδεύεται από διάφορα τραγούδια. Ένα από αυτά είναι:

*"Κούγω τον άνεμο π' αχάει, τον κούγω που μαλλώνει
Με τα βουνά (ν)εμάλλωνε, με τα βουνά μαλλώνει.
-Βουνά για χαμηλώσετε να 'ρθείτε εδώ στους κάμπους
Για να φανούν τα Γρεβενά κι' αυτό το Μέγα Σπήλιο
Πως πολεμούν μικρά παιδιά, γυναίκες σαν οι άντρες".*

Μετά από κάθε στίχο του τραγουδιού επαναλαμβάνεται το "Ντελή παπά λεβέντη".

Στην περιοχή της Άρτας κυριαρχεί ο Τσάμικος που ο ρυθμός του έχει επηρεασθεί από τη Ρούμελη και το Ξηρόμερο. Ο χορός αυτός φέρνει το όνομα του τραγουδιού, όπως Γρίβας, Κάτω στου Βάλτου, Αητός, Γιουσούφ Αράπης, Ιτιά, κ.ά., μια που η ονομασία του χορού εδώ συνδυάζεται άμεσα με τον τίτλο του τραγουδιού. Χορεύεται ο Μενούσης, ο Ρόβας, ο Μπεράτης, ο Κοφτός καθώς και άλλοι ηπειρώτικοι χοροί που έχουμε ήδη αναφέρει.

Στα Τζουμέρκα χορεύονται χοροί στα Τρία, με ιδιαίτερο τοπικό χρώμα (Δασιά πλατάνια, Διαμαντούλα, κ.ά.), η Κοστιλάτα που θεωρείται γυναικείος χορός και ο περίφημος και εντυπωσιακός Καγκελάρης ή Κύκλες που κλείνει τα γλέντια των πανηγυριών με τη συμμετοχή όχι μονάχα των κατοίκων της συγκεκριμένης περιοχής που γιορτάζει αλλά και των κατοίκων των κοντινών χωριών που συμμετέχουν στο γλέντι.

Μόλις αρχίσει να γέρνει ο ήλιος, την τρίτη ημέρα του πανηγυριού, σε άλλα χωριά χορεύεται και την Πασχαλιά, σταματούν τα όργανα και όλοι μαζί τραγουδούν δίστιχα στρωτού χορού και προετοιμάζονται για το χορό στο Καγκελάρι με τραγούδια όπως:

*"Ψηλά στην Κωστηλάτα βόσκουν τα πρόβατα".
"Ο ήλιος βασιλεύει κι η μέρα σώνεται".
"Γιάνναινα μωρή Γιάνναινα, Γιάνναινα, Γιαννάκαινα".
"Μπήτε κορίτσια στο χορό να μάθετε τραγούδια"*

9 Τσώλη Μιχ., Γιορτές της Ρωμοσύνης, Αθήνα 1980, σελ. 97, 98, 101.

Στο χορό κανένας δε θα πρέπει να μείνει απ'έξω, είναι ομαδικός, στρωτός, αργός και ρυθμικός και όλοι οι πανηγυριώτες δημιουργούν δύο, τρεις ή και περισσότερες σειρές περνώντας ο καθένας το χέρι του στον αγκώνα του άλλου. Τόχαν σε καλό οι ξενητεμένοι και οι κοντοχωρίτες να έρχονται στο πανηγύρι ή τις μέρες του Πάσχα να χορέψουν το Καγκελάρι που το θεωρούσαν το χορό που τους συνέδεε συναισθηματικά.

Στο χορό τραγουδούν όλοι μαζί οι χορευτές, πράγμα που δίνει περισσότερη δύναμη και κέφι μια που ο χορός δημιουργεί το αίσθημα της σύμπνοιας, της αγάπης και της συναδέλφωσης. Πρώτος αρχίζει το τραγούδι ο αρχηγός (μπαϊρακτάρης) του

Φωτογραφία Σπύρου Μελετζή

χορού κι επαναλαμβάνουν τα λόγια οι υπόλοιποι. Μόνο ο αρχηγός κάνει διάφορα γυρίσματα, στροφές και πηδήματα και συχνά αλλάζει ύστερα από κάμποση ώρα δίνοντας τη θέση του σε άλλον.

Ο εξωτερικός κύκλος του χορού αποτελείται από άντρες με κορυφαίο το γηραιότερο κάτοικο ή πολλές φορές τον παπά ή τον πρόεδρο του χωριού και στο εσωτερικό οι γυναίκες όπου πάλι η πρώτη είναι κατά προτίμηση η πιο γερόντισσα. Άλλες φορές οι κύκλοι αποτελούνται από άντρες και στη συνέχειά τους πιάνονται οι γυναίκες και με την έκταση που έχουν φτάνουν σ' ένα τέτοιο σημείο ώστε ο πρώτος χορευτής να καλύπτει τον τελευταίο της σειράς και τότε λένε:

-Ωρέ έκλεισε το Καγκελάρι, δηλ. το τέλος του ενός κύκλου ενώθηκε με την αρχή.

Από την κυκλική αυτή χορευτική διαδικασία βγήκε και το όνομα του χορού Καγκελάρι, που χορεύεται πάντα με τραγούδι και όχι με μουσικά όργανα και στην πρόοδό του με τις αδιάκοπες αναδιπλώσεις γίνεται διπλοκάγκελος ή τριπλοκάγκελος, δηλαδή διασπάται η ενότητα του χορού και γίνονται διάφοροι μικροί κύκλοι. Από μακριά ο χορός με την ομοιομορφία των κινήσεων και τα σχήματα φαίνεται πολύ γραφικός. Συνηθίζεται, όταν ο χορός φθάσει στο αποκορύφωμά του, οι γυναίκες να αποσύρονται από το χορό ο οποίος τελειώνει με πολλά χειροκροτήματα, όλοι μαζί εύχονται και του χρόνου και το πανηγύρι τελειώνει με κωμικούς μιμητικούς χορούς. Το τραγούδι που συνοδεύει το χορό είναι:

*"Τέτοια νώρα ήταν εψές τέτοια και παραπροψές
στο χορό που χόρευαν όξω από την εκκλησιά
όλο αγόρια και παιδιά και κορίτσια ανύπαντρα
και στη μέση στο χορό κάθεται χρυσός αϊτός
και τροχάει τα νύχια του τα χρυσά φτερούδια του
το Θεό παρακαλεί: Θέ μου δος μου λευτεριά
να χυθώ ν' αρπάξω μια, κι αν δεν την εδιάλεγα
να 'πεφταν τα νύχια μου τα χρυσά φτερούδια μου.
-Μπαϊραχτάρη του χορού, συ που σέρνεις το χορό
σαν κλωνί βασιλικό, σαν κλωνάρι αμάραθο
κάμε διπλοκάγκελο, κάμε καγκελίσματα"*

Υπάρχουν πολλές παραλλαγές του τραγουδιού.

Έκλεινε δε ο χορός με το τραγούδι:

*Τώρα κι ο ήλιος έγειρε κι ο σταυραετός κουρνιαίζει
τώρα κι ο ξένος βούλεται στον τόπο του να πάη.*

Σε μερικά χωριά το Καγκελάρι χορεύεται αποκλειστικά την τρίτη μέρα της Λαμπρής, χωρίς όργανα και το τραγούδι που συνοδεύει το χορό είναι:

*Κάτω στα Ιεροσόλυμα και στον Χριστού τον Τάφο
εκεί δέντρος δεν ήτανε, δέντρος εφανερώθη.
Ο δέντρος ήταν ο Χριστός και η Ρίζα η Παναγία
κι αυτά τα Χρυσοκλώναρα ήταν οι Αποστόλοι
κι αυτά τα φύλλα πόπεφταν ήταν οι μάρτυρές του
που μαρτυρούσαν κι έλεγαν για του Χριστού τα πάθη.*

Και συνέχιζαν με διάφορα τραγούδια της αγάπης και της ξενητιάς.

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας, ο κορυφαίος του χορού κρατούσε σημαία, μπαϊράκι, που απεικόνιζε τον Άγιο της γιορτής και συνηθέστερα τον Άη-Γιώργη που εθεωρείτο σύμβολο της εθνικής ιδέας και με τις χορευτικές τους κινήσεις επικοινωνούσαν και συχνά έδιναν μηνύματα αντίστασης κατά του τουρκικού ζυγού.

*Λευτέρης Τζόκας**

Σούλα Τόσκα-Κάμπα: μια σύντομη παρουσίαση του έργου της

Η ΙΔΙΟΤΥΠΗ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΗ ΚΑΙ Η ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΗ σε χώρους που δέθηκαν με το πνεύμα έγινε η αιτία της γνωριμίας μου, το 1983, μ' ένα ευτυχισμένο ζευγάρι. Ήταν η εκλεκτή ηπειρώτισσα λαογράφος Σούλα Τόσκα-Κάμπα, απ' την Κυψέλη (Χώσεψη) Άρτας, και ο Λευτέρης Κάμπας, ο οποίος από χρόνια ασχολείται με την παραδοσιακή μουσική, ιδιαίτερα αυτή της πατρίδας του Αργιθέας των Θεσσαλικών Αγράφων.

Μιλήσαμε φιλικά από την πρώτη στιγμή. Έχει το μεγάλο προνόμιο το ζευγάριν' ανοίγει διάπλατα την καρδιά του και να πλησιάζει αμέσως τους ανθρώπους. Αφού αναφερθήκαμε σε πολλά, φτάσαμε στην έκδοση του βιβλίου της κας Κάμπα και μου το εμπιστεύτηκαν να το μελετήσω. Ήταν το πολυσέλιδο έργο: "Λαογραφικά Αργιθέας Θεσσαλικών Αγράφων", έκδοση 1981, με εισαγωγικό σημείωμα του

καταξιωμένου λογοτέχνη, κριτικού, ιστορικού συγγραφέα, ερευνητή και λαογράφου Δημήτρη Σταμέλου.

* Ο Λευτέρης Τζόκας είναι συγγραφέας. Το κείμενό του συνόδευε η εξής επιστολή:
Με ξεχωριστή χαρά επικοινωνώ μαζί σας πρώτα προκειμένου να σας ευχαριστήσω, για την τιμή που μου κάνατε, καλώντας με συνεργαστώ σ' αυτό το τεύχος, και δεύτερο για την αποστολή των τευχών του περιοδικού "Χάος και Όψη".
Ανταποκρινόμενος στο πνευματικό χρέος μου για τη συγχωριανή σας συγγραφέα κα Σούλα Τόσκα-Κάμπα, στέλνω μια σύντομη παρουσίαση του έργου της.
Διαβάζω το περιοδικό σας "Χάος και Όψη", που ξεχωρίζει από άλλα ως προς τη μορφή αλλά και το περιεχόμενό του: λαογραφικό, κοινωνικό, ευρύτερα πνευματικό, με άξονα αναφοράς πάντα την Κυψέλη (Χώσεψη) καθώς και τ' άλλα ηπειρώτικα μέρη, που οι κρατούντες αυτού του τόπου φαίνεται πως έχουν ξεχάσει.
Συνεχίστε με τον ίδιο καημό και την ίδια ένταση. Στην πορεία σας θα βρείτε πολλούς συμπαραστάτες!

Με πολλήν αγάπη και χαρά έσκυφα στον πνευματικό μόχθο της Σούλας Τόσκα-Κάμπα, μελετώντας τον από την αρχή ως το τέλος. Έτσι κατανόησα τα λαογραφικά κείμενα μέσα στον κύκλο της ανθρώπινης ζωής και λατρείας, τα ήθη, τα έθιμα και τις ιδιαιτερότητες της συγκεκριμένης περιοχής που με πολύ σεβασμό και προσοχή έφερνε στο φως.

Στον πρόλογο η συγγραφέας μας προανακοινώνει σπερματικά το λαογραφικό θησαυρό που αναπτυγμένο θα συναντήσουμε στις επόμενες σελίδες. Έτσι ανακαλύπτουμε την επίπονη και μακροχρόνια καταγραφή του αντικειμένου της στην απρόσιτη περιοχή, τις πηγές, προφορικές και γραπτές μαρτυρίες και τα βιβλία που χρησιμοποίησε. Η μελέτη της είναι εμπλουτισμένη με σπάνιο φωτογραφικό ύλικό από τον μεγάλο φωτογράφο Σπύρο Μελετζή, που έμεινε στην ιστορία κυρίως με τις φωτογραφίες του της αντίστασης των Ελλήνων. Μέσω του φακού του γνωρίζουμε τις αετοφωλιές και τις κορυφές των Αγράφων, που κάποτε κορφώνανε αρματωλοί και κλέφτες και που τόσο χαρακτηριστικά ύμνησε το δημοτικό μας τραγούδι.

Ας αναφερθώ καταρχήν διεξοδικότερα σ' αυτό το βιβλίο της. Το συγκεκριμένο έργο της Σούλας Τόσκα-Κάμπα, χωρίζεται σε έξι (6) μέρη. Στο πρώτο μέρος περιγράφονται οι σταθμοί στον κύκλο της ανθρώπινης ζωής, τα έθιμα της γέννησης, του γάμου και του θανάτου. Στο δεύτερο μέρος η λαϊκή λατρεία με τα Λαμπρογιόρτια (Πάσχα-Χριστούγεννα) και άλλες δευτερεύουσες γιορτές· το τρίτο μέρος είναι αφιερωμένο στη γεωργική και την ποιμενική ζωή, στα έθιμα, τη λαϊκή θεραπευτική, τις προλήψεις, δεισιδαιμονίες, τ' αλώνια και τ' αλωνίσματα. Στο τέταρτο μέρος συναντάμε τα μνημεία του λόγου, παραμύθια, παραδόσεις, γνωμικά, τραγούδια κ.λπ. Στο πέμπτο μέρος γίνεται αναφορά στη λαϊκή τέχνη, και ιδιαίτερα στη μουσική, στις φορεσιές, τα υφαντά, τα ξυλόγλυπτα και τους λαϊκούς οργανοπαίκτες, ενώ στο έκτο παρουσιάζονται οι κοινωνικές εκδηλώσεις, τα πανηγύρια, οι χοροί, ο ξενιτεμός. Ακόμα επαγγέλματα που έχουν εκλείψει, μυλωνάδες και άλλα, καθαρά τοπικά. Εδώ βρίσκουμε πολλές Αργιθεάτικες πληροφορίες και αναφορές, που ερανίστηκε η Σούλα Τόσκα-Κάμπα από ηλικιωμένους ως ερευνήτρια στο συγκεκριμένο χώρο.

Έζησε κοντά στους απλοϊκούς κατοίκους των Τζουμέρκων και Αγράφων η Σούλα Τόσκα-Κάμπα, στα ήθη και τα έθιμα, στο μεγαλείο του λαογραφικού θησαυρού και τα αξιοποίησε στο έπακρο με τον επιστημονικό εξοπλισμό της, την ψυχική και πνευματική ευφορία της, το ζωντανό και δημιουργικό κύτταρο της πίστης της, της αισιοδοξίας και της αγρύπνιας της, προκειμένου να ολοκληρώσει το συγκεκριμένο έργο, με το οποίο απέσπασε εγκωμιαστικές κριτικές από έγκυρους κριτικούς, Καθηγητές Πανεπιστημίων, Λαογράφους, Λογοτέχνες, Πνευματικά Ιδρύματα και με το οποίο ασχολήθηκαν διεξοδικά εφημερίδες, ημερήσιες και περιοδικές, και λογοτεχνικά περιοδικά.

Ανήσυχο πνεύμα η συγγραφέας, προχώρησε στη συνέχεια σε νέες έρευνες: από τις εκδόσεις "Φιλιππότη" κυκλοφόρησε το βιβλίο της "Νησιώτικοι Παραδοσιακοί

Χοροί". Είναι ένα βιβλίο όπου, όπως και στον ίδιο το χορό, συναντώνται ο νοητικός, ο συναισθηματικός και ο σωματικός κόσμος του νησιώτη ανθρώπου σε μια αραγή ενότητα.

Αφιερωμένο στα παιδιά της Ελένη και Σπύρο, το βιβλίο αυτό, μας εισάγει στο θέμα με το κείμενο του Γάλλου περιηγητή Cuys, 1771, ο οποίος αναφέρει χαρακτηριστικά: "Οι λαϊκοί χοροί ήταν το πιο ευχάριστο και το πιο ενδιαφέρον θέαμα που είδα στην Ελλάδα. Είναι απλοί και εύθυμοι, μαθαίνονται εύκολα και δύσκολα λησμονιούνται".

Η εισαγωγή μας μνει στις "Εθιμογραφικές εκδηλώσεις του λαού μας που παρουσιάζουν μια φανερή και συγκινητική διάρκεια μέσα στο χρόνο". Στα νησιά του Αιγαίου, τα Επτάνησα, τα Δωδεκάνησα, την Κρήτη, την Κύπρο, τις Κυκλάδες, τις Σποράδες και τα νησιά του Σαρωνικού", σπουδάζει επιτόπου τους χορούς και τα τραγούδια τους.

Σύμφωνα με τη μελέτη της, οι χοροί μας βασίζονται πάνω σε κανόνες τεχνικής που είναι προϊόν πολύχρονου μόχθου, φλόγας, σπίθας, φωτιάς και άσκησης. Από τα πρώτα βήματά του στη ζωή ο άνθρωπος με χορό εκφράζει τη χαρά και τη λύπη του ή εξωτερικεύει τα συναισθήματά του.

Στο έργο αυτό η Σούλα Τόσκα-Κάμπα κάνει αναφορά στους χορούς και τα τραγούδια κάθε γεωγραφικής νησιώτικης περιοχής της χώρας. Σε όλα τα μέρη η στιγμή του χορού είναι ιερή και ο πρωτοχορευτής δίνει εξετάσεις στον κόσμο που τον παρακολουθεί. Οι χορευτές, με τις αισθήσεις τους όλες τεντωμένες, δονούμενες, ενσαρκώνουν τελετουργικά τη χορευτική φιγούρα.

Το τρίτο βιβλίο της Σούλας Τόσκα-Κάμπα, "Παραδοσιακοί Χοροί της Ηπείρου, Θεσσαλίας, Στερεάς, Αττικής, Ευβοίας, Πελοποννήσου" κυκλοφόρησε επίσης από τις εκδόσεις Φιλιππότη, αφιερωμένο "στη μνήμη του πατέρα της". Εδώ η συγγραφέας κάνει αναφορά σε στεριανές γεωγραφικές περιοχές, που με τη σειρά τους διασώζουν πολύτιμο εθνικό και λαϊκό χορευτικό θησαυρό. Στέκεται δίπλα στο μεράκι του λαού πλημμυρισμένη από ευαισθησία. Με επιστημονική πληρότητα και γλώσσα ρέουσα αναλύει τους χορούς αλλά και... ανεμίζει μαντήλια γι' αυτούς! Έχει χάρη η Σούλα Τόσκα-Κάμπα και μαζί δύναμη σκέψης: οδοιπορεί στα μονοπάτια της λαϊκής ψυχής και μιλάει με απλούς ανθρώπους και με ειδικούς χωρίς να διαταράσσονται ούτε επ' ελάχιστο η ενότητα και η επιστημονικότητα της παρουσίασής της. Χρησιμοποιεί βιβλία, ερευνά, επικοινωνεί κι ενδιαφέρεται ταυτόχρονα για κάθε πληροφορία, πασχίζει συνειδητά να κρατήσει ό,τι μπορεί ακόμα ζωντανό από τη χορευτική μας παράδοση...

Αλλά και στην Εθνική Βιβλιοθήκη όπου εργάζεται η Σούλα Τόσκα-Κάμπα, κάθε άλλο παρά γραφειοκρατικά λειτουργεί: ζεστά και άμεσα καταθέτει τις γνώσεις της χάριν της ταχείας και πληρέστατης εξυπηρέτησης όσων καταφεύγουν σ' αυτήν. Ο χορός, τον οποίο μελέτησε, φαίνεται ότι είναι γνώρισμα της ψυχής της!

Χρήστος Μ. Καραλής

Τοπογραφικά και ιστορικά στοιχεία της Χώσεψης

Δημοσιεύουμε εδώ το πρώτο μέρος μιας ευρύτερης εργασίας του Χρήστου Μ. Καραλή γύρω από την αρχική φάση ζωής της κοινότητάς μας εντός του σύγχρονου ελληνικού κράτους.

I. Γεωγραφικά και ιδιοκτησιακά στοιχεία

A. Θέση-Σύνορα

Η Κοινότητα Κυψέλης (τ. Χώσεψης) βρίσκεται στις νοτιοδυτικές πλαγιές του βουνού Τζουμέρκα (Αθαμανικά) και απέχει από την Άρτα, πρωτεύουσα του νομού, 62,5 περίπου χιλιόμετρα.

Η Κοινότητα συνορεύει προς ανατολάς με τις Κοινότητες Βουργαρελίου και Παλαιοκατούνου, προς νότο με το Σαραντάπορο ποταμό και την Κοινότητα της Ανεμορράχης, προς νοτιοδυτικά με την Κοινότητα Ράμιας και προς βορρά με την οροσειρά του βουνού Τζουμέρκα (θερινούς βοσκοτόπους Βουργαρελίου).

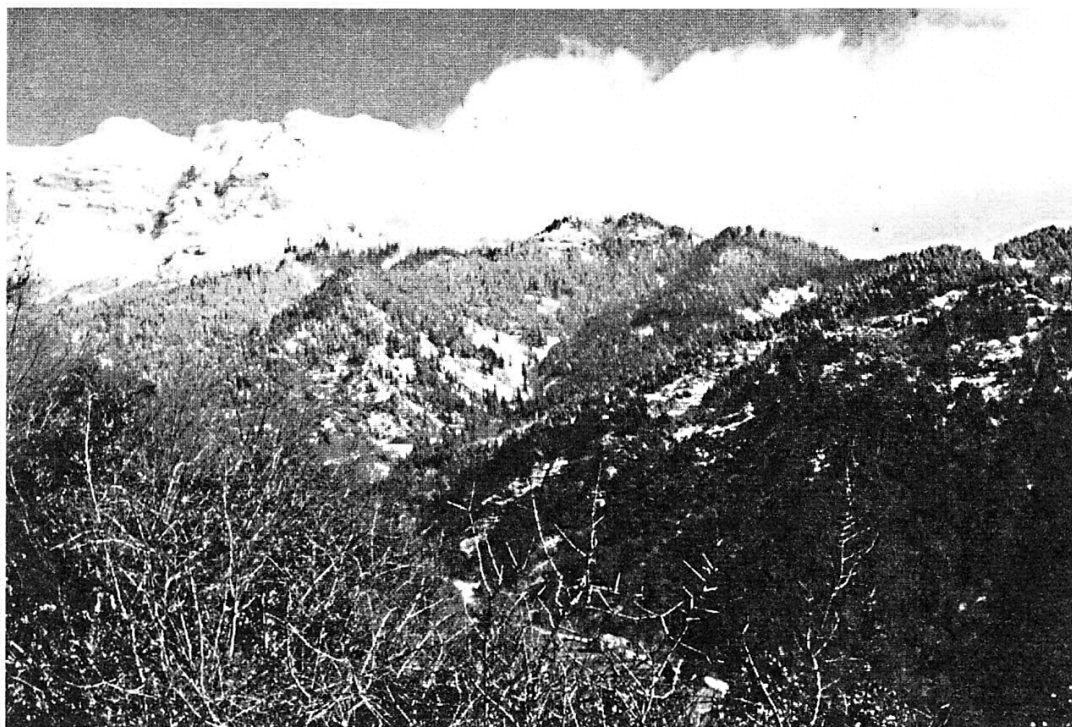
Αναλυτικότερα τα σύνορά της ακολουθούν την εξής οροθετική γραμμή:¹

Αρχίζουν από το "Διάσελο"² Σκιαδάδων Βουργαρελίου, ανέρχονται δια της κορυ-

1 Τα σύνορα και οι τοποθεσίες αναγράφονται ακριβώς όπως αναφέρονται στις Διαχειριστικές Δασολογικές Εκθέσεις του Συνδιακατεχομένου δάσους Χώσεψης (Κυψέλης) που συντάχθηκαν κατά καιρούς από αδειούχους Δασολόγους, βάσει του κτηματολογίου ιδιωτικών δασών, που υπάγονται στην αρμοδιότητα του Δασαρχείου Άρτας και έχουν εγκριθεί από το Υπουργείο Γεωργίας (Δ/νση Δασών).

2 Στο σημείο αυτό υπάρχει εικόνισμα της Κοίμησης της Θεοτόκου, το οποίο ανήγειρε για πρώτη φορά ο Ευθύμιος Λαμπράκης, απόστρατος ταγματάρχης από τις Σκιαδάδες, πριν από

φογραμμής στην κορυφή "Τσούμα", κατεβαίνουν στον "Πορφύρη", "Σκυλόγκρεμό"³, Ράχη "Κάψαλα", πηγή "Βενιτσέρας", ανέρχονται την κορυφογραμμή "Λαγάνες", "Γκορτσά", "Βεντσερούλα", στο μέσο της "Κάτω Λάκκας", "Μέγα Λόγγο" και κατέρχονται κατά τη διεύθυνση της μέγιστης κλίσης του εδάφους στο Σαραντάπορο ποταμό.

Άποψη των Λαύρων

Ακολουθούν τον ποταμό γύρω στα 1,5 χιλιόμετρα, κατόπιν ακολουθούν την μέγιστη κλίση του εδάφους με κατεύθυνση ΒΔ στο "Κόκκινο Στεφάνι", και - δια του μεσημβρινού άκρου των χωραφιών του Κων. Μπαλάφα (κατοίκου Χώσεψης), προς την κορυφογραμμή "Μακρούα Ράχη", ενώ στρέφονται στην κορυφογραμμή προς ΝΔ στη "Ράχη Καραμπίνη". Κατέρχονται με κατεύθυνση μεσημβρινή στην ημιονική οδό Χώσεψης-Ανεμορράχης, συνεχίζουν περί τα 400μ. περίπου, οπότε με κατεύθυνση δυτική και σχεδόν παράλληλα προς την κορυφογραμμή στη θέση "Ράχη Φούρνου", και κορυφή "Λούτσα Καστρι", στρέφονται προς δυσμάς στη μισγάγγεια (λαγκάδι) περί το μεσημ-

τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

- 3 Ο γκρεμός αυτός είναι πολύ απότομος και έχει μεγάλο ύψος. Η παράδοση αναφέρει τα εξής: Δύο τσοπανόσκυλα κυνηγούσαν δύο λύκους. Οι λύκοι από το φόβο τους και τη μεγάλη ταχύτητα που έτρεχαν, δεν αντιλήφθηκαν το γκρεμό και έπεσαν στο χάος. Το ίδιο έπαθαν και τα τσοπανόσκυλα. Λύκοι και σκυλιά κατακομματιάστηκαν. Γι' αυτό ο γκρεμός αυτός ονομάστηκε "Σκυλόγκρεμο". Στον ίδιο γκρεμό οι κάτοικοι της Ρουπακιάς πετούσαν και σκοτώνανε τα ανεπιθύμητα ζώα τους (γαϊδούρια, σκύλους, γάτες, κ.λπ.).

βρινό άκρο των χωραφιών των Ν. Τσιρώνη και Κ.Α. Κατσικογιώργου, "Ράχη Γουρουνόλακκα", πηγή "Τράμπα", "Ξεράκι", (με διεύθυνση κάθετη προς τη μέγιστη κλίση του εδάφους). Κατέρχονται στη μισγάγγεια "Μικρή Λαγκάδα" ονομαζόμενη, διασχίζουν κάθετα το ρέμα "Γκισμάζι", ανέρχονται την κορυφογραμμή "Καλάμι"- "Σταυρός" (δυτικό άκρο αγρών Αθ. Σπ. Κουτσοσπύρου) - "Κουτσόν" - "Διάσελο" - "Αθάνα", "Άγιο Ηλία", οικία Χ. Χουλιάρη, κατά διεύθυνση της μέγιστης κλίσης του εδάφους και με κατεύθυνση ΒΑ θέση "Συρεπίσου" (ανατολικό άκρο αγρών Γ.Χ.Σπύρου), κατέρχονται στο σημείο συνάντησης χειμάρρων "Γκούρας" Χώσεψης και "Γκούρας" Ράμιας μέχρι τη θέση "Στεφάνι". Ακολουθούν το μικρό ρέμα "Μακρού Λαγκάδα", κατασκευασμένο εκεί τοίχο αρκετού ύψους, (ΒΔ και σε μικρή απόσταση οικίας Φ. Μακαβέλου), και φθάνουν στα "Βούζια".

Ακολουθούν ρέμα "Τούρκου Λάκκα", ράχη "Τάβλα", θέση "Πυργί", "Βαθύλακκα", "Γύρο", "Φούρκα", κατέρχονται στον "Τοίχο", ανέρχονται τη ράχη "Μπολομπίθι", στην κορυφογραμμή "Ζυγοροκόπρι", κατέρχονται τη μέγιστη κλίση του εδάφους στη ράχη "Ακόνι", έπειτα στην τσούμα "Λαύρα"⁴ ακολουθούν την κορυφογραμμή μέχρι της θέσεως Εικόνισμα, όπου και η αφετηρία.

Β. Έκταση

Η συνολική έκταση της Κοινότητας που περικλείεται στα παραπάνω όρια ανέρχεται σε 33.900 στρέμματα. Η έκταση αυτή κατανέμεται, κατά μορφές εκμετάλλευσης του εδάφους, ως εξής:

- 1) Δάσος ελάτης 2.300 στρέμματα
- 2) Αείφυλλα πλατύφυλλα 21.100 στρέμματα
- 3) Δάσος δρυός (βελανιδιάς) 150 στρέμματα
- 4) Δάσος αρκεύθου (κέδρου) 50 στρέμματα
- 5) Αγροί-Κατοικημένοι τόποι 4.300 στρέμματα
- 6) Γυμνές εκτάσεις 4.100 στρέμματα
- 7) Χορτολίβαδα 1.850 στρέμματα

Σύνολο 33.900 στρέμματα

(Τα στοιχεία αυτά είναι από τη δασολογική έκθεση του 1950⁵)

Στην παραπάνω συνολική έκταση πρέπει να προστεθεί και έκταση το ολιγότερο 80 στρεμμάτων. Η έκταση αυτή ανήκει σήμερα στην Συνιδιοκτησία της Ανεμορράχης και

4 Στην περιοχή αυτή, μαζί με τα έλατα φυτρώνει και το "Αρκοδοπούρναρο" (Ίληξ ο οξύφυλλος), που στην τοπική του ονομασία είναι Λαύρο και γι' αυτό η ονομασία της τοποθεσίας είναι "Στα Λαύρα".

5 Δασολογικές εκθέσεις συντάσσονται κάθε 10 χρόνια και η κατανομή των εκτάσεων διαφέρει από έκθεση σε έκθεση.

καλύπτεται από θαμνώδη βλάστηση αείφυλλων πλατύφυλλων. Αυτό οφείλεται σε αρχική κακή υπόδειξη των συνόρων. (Νότια παρά τον Σαραντάπορο ποταμό).

Γ. Ιδιοκτησία της Χώσεψης (Κυψέλης)

Η Χώσεψη, όπως γράφουμε στο Κεφάλαιο "Διοικητικά Στοιχεία", προ του 1883 ήταν ιδιοκτησία των αδελφών Καραπάνου (Κωστή και Ιωάννη).

Με το υπ' αριθ. 1453/4-6-1883 συμβόλαιο, οι αδερφοί Καραπάνου πούλησαν την περιοχή στις 156 οικογένειες του χωριού. Το 1890 οι κάτοικοι του χωριού εξόφλησαν την οφειλή τους με 630 χρυσές λίρες (κεφάλαιο + τόκοι) με δάνειο 35.685,65 δραχμές που έλαβαν από το Υποκατάστημα της Εθνικής Τράπεζας Άρτας και ταυτόχρονα η Τράπεζα ενέγραψε υποθήκη "επί του χωριού Χωσέψεως" για 35.685,65 δρχ (3216/18-4-1890 Συμβόλαιο).

Το ξύλινο γεφύρι της Γκούρας

Έκτοτε επανειλημμένες προσπάθειες των κατοίκων, προς αναγνώριση της ιδιοκτησίας τους επί του δάσους και της λοιπής έκτασης απέβησαν άκαρπες και μόνο το 1905 το Υπουργείο Οικονομικών με την αριθ. 3563/1-2-1905 εγκριτική του απόφαση αναγνώρισε σ' αυτούς το δικαίωμα "διακατοχής". Από τη συνολική έκταση του χωριού, μόνον οι αγροί ανήκουν στους κατοίκους, η δε υπόλοιπη έκταση ήταν "συνιδιοκατεχόμενη" και διαχειριζόταν από το Συνεταιρισμό Συνιδιοκτησίας Χωσέψεως. Ο Συνεταιρισμός εγκρίθηκε με την αριθ.3562/19-2-1925 Απόφαση του Υπουργείου

Γεωργίας και αριθμούσε 166 ιδανικά μερίδια.

Με την αριθ. 54/28-6-1931 απόφαση της Γενικής Συνέλευσης του Συνεταιρισμού Συνιδιοκατόχων της περιοχής Χωσέψεως, η οποία εγκρίθηκε με την αριθ. 53010/10-5-1932 απόφαση του Υπουργείου Γεωργίας από την όλη συνιδιοκατεχόμενη περιοχή υπήχθησαν στη διαχείρισή του μόνον οι θέσεις "ΡΙΖΟ" και "Κοντρί Σπιτάκι" που αποτελούν το δάσος ελάτης και τις θερινές βοσκές. Η υπόλοιπη έκταση υπάχθηκε στη διαχείριση των ιδιόκτητων συνεχόμενων γεωργικών εκτάσεων.

Το τελευταίο δεν το αναγνωρίζουν σήμερα οι Δασικές Υπηρεσίες, που θεωρούν και χαρακτηρίζουν τις Συνεταιριστικές εκτάσεις ως "Συνδιακατεχόμενες", όρος που κατ' αυτές σημαίνει ότι την κυριότητα την έχει το Δημόσιο και όχι οι εξαγοραστές του χωριού. Το πρόβλημα είναι διοικητικό και νομικό και αποτελεί εμπόδιο στη δραστηριοποίηση του Συνεταιρισμού από κάθε άποψη και μόνο δια της δικαστικής οδού μπορεί να επιλυθεί. Το ίδιο πρόβλημα υπάρχει και στο Συν/σμό Βουργαρελίου.

II. Η ονομασία του χωριού

Ουδεμία ιστορική πηγή μας φανερώνει γιατί το χωριό μας ονομάστηκε Χώσεψη.

Η ονομασία αυτή υπάρχει εδώ και 400 χρόνια. Σε πολλά φθαρμένα βιβλία της εκκλησίας μας, που χρονολογούνται πάνω από 400 χρόνια, αναγράφεται η λέξη "Χώσεψη".

Η πιο παλιά ιστορική μαρτυρία στην οποία το χωριό μας αναφέρεται με το όνομα Χώσεψη, είναι η εξής:

Το 1696 μ.Χ. η Χώσεψη, όπως και όλα άλλωστε τα χωριά των Τζουμέρκων και του Νομού γενικά, εκτός από τη "δεκάτη" που πλήρωνε στους Τούρκους κατακτητές, πλήρωνε φόρο και στους Ενετούς που κατείχαν τα Επτάνησα. Ο φόρος αυτός πληρώνονταν θεληματικά από τους κατοίκους για να τους προστατεύουν οι Ενετοί από τους πειρατές, οι οποίοι κάθε φορά που έκαναν επιδρομή στην περιοχή της Άρτας, καταλήστευαν τα χωριά τους. Η Χώσεψη για το σκοπό αυτό πλήρωνε 10 ρεάλια⁶ το χρόνο.

Η απόφαση του Έκτακτου Προβλεπτή της Αγίας Μαύρας (Λευκάδας) αναφέρει:

"Ημείς, Αλοΐσιος Φόσκηρι, δια την Γαληνοτάτην Δημοκρατίαν της Βενετίας, έκτακτος προβλεπτής Αγίας Μαύρας, πιστοποιούμεν ότι τα κάτωθι σημειούμενα χωρία των αναφερομένων εις αυτά περιοχών, κατέστησαν εθελουσίως φόρου υποτελή εις

6 Το ρεάλι ήταν αργυρό ισπανικό νόμισμα, το οποίο κυκλοφορούσε τότε ευρύτατα. Η αγοραστική του αξία ήταν μεγάλη. Με ένα ρεάλι αγόραζε κανείς εκείνη την εποχή 14 περίπου οκάδες κρέας.

διαφόρους εποχάς με ετησία εισφορά, όπως σημειούται παραπλεύρως ενός εκάστου χωρίου, ως ακριβώς υφίσταται εις το ημέτερον λογιστικόν γραφείον.

Η παρούσα απόφασις επαφίεται κατ' αίτησιν των ενδιαφερομένων προκρίτων, των εν λόγω χωρίων, ίνα την χρησιμοποιήσουν όπου δει.

Εις πίστωσιν...κ.λπ."

<i>Χωριά της περιοχής της Άρτας και πεδιάδος</i>					
Βρούση	60 ρεάλια	Κεραμάτες	7,5 ρεάλια	Πέτρα	7 ρεάλια
Κομμένο		Παναγιά στα περιβόλια	8 ρεάλια	Καλόβατος	5 ρεάλια
Σκάλωμα		Κιοκιάτες	6 ρεάλια	Πλίσκα	5 ρεάλια
Αλίμβη		Γεωργοσοί	5 ρεάλια	Γαβριά	3 ρεάλια
Συκιές		Χαλκιάδες	15 ρεάλια	Καστακοί	15 ρεάλια
Λίσβη		Ρόκκα	12 ρεάλια	Αγιά	32,5 ρεάλια
Κόπρανα		Σουλιώτικα	7 ρεάλια	Ζαβάκα	
Γιανίσαροι	Ρουμπά	7 ρεάλια	Αγ. Παρασκευή		
Ανέζα	Κατζάς	2 ρεάλια	Παχυκάλαμο		
Μίτικα	Γλυκόριζο	4,5 ρεάλια	Νεοχώρι		
Μαρατιού	43 ρεάλια	Τσουπί	5 ρεάλια		
<i>Περιοχή Άρτης - Τμήμα Ραδοβίζι - Τζουμέρκα</i>					
Σπανοπέτροι	5 ρεάλια	Μαρκινιάδες	6 ρεάλια	Μίγερη	3 ρεάλια
Βελετζικό	25 ρεάλια	Κουσοβίστα	2 ρεάλια	Βουγαρέλι	25 ρεάλια
Μπότση	6 ρεάλια	Γροίμποβο	5 ρεάλια	Χώσση	10 ρεάλια
Βρατσίστα	4 ρεάλια	Λουψίστα	10 ρεάλια	Λεπιανά	7 ρεάλια
Σκουληκαριά	9 ρεάλια	Θοδώριανα	14 ρεάλια	Μελιανά	7 ρεάλια
Χώσιανα	5 ρεάλια	Συροράκο	3 ρεάλια	Βρεστενίτσα	12 ρεάλια
Μεγάρχη	15 ρεάλια	Γουριανά	4 ρεάλια	Σεκλίστα	8 ρεάλια
Σελλάδες		Σχορέατσα	5 ρεάλια	Σουμερού	7 ρεάλια
Γριτσίστα	4 ρεάλια	Μελισσουργοί	16 ρεάλια	Μεσούντα	4 ρεάλια
Κουκουλίστα	4 ρεάλια	Κακοραψίστα	15 ρεάλια	Τσιρκίστα	3 ρεάλια
Πράμαντα	14 ρεάλια	Νισίστα	5 ρεάλια	Κλίτσοβο	3 ρεάλια
Ραφταναίοι	7 ρεάλια	Ρουμανό	2 ρεάλια	Λεβίτσικο	4 ρεάλια
Ροβίτσα	5 ρεάλια	Μπρένιστα	5 ρεάλια	Κομπότι	25 ρεάλια
Πιστιανά	20 ρεάλια	Ρουμανό	16 ρεάλια		

Η πληροφορία αυτή έχει μεγάλη σημασία για την ιστορία της Χώσεψης. Ίσως να είναι η πιο παλιά που αναφέρεται το όνομα Χώσεψη. Δεν υπάρχει άλλη έγγραφη ιστορική μαρτυρία με τόσο παλιά χρονολογία.

Το όνομα Χώσεψη έλαβε και η κοινότητα όταν αποσπάστηκε από τον τέως Δήμο Θεοδωρίας, κατά το 1912, σε εφαρμογή του νόμου ΔΝΖ (4057) του 1912.

(Βλέπε περισσότερα στοιχεία στο κεφάλαιο "Διοικητικά Στοιχεία"). Επίσης τα Μητρώα Αρρένων που εκτυπώθηκαν το 1924 φέρουν την επιγραφή "Μητρώων των Αρρένων της Κοινότητας Χωσέψεως".

Πολλές αμφιβολίες έχουν εγερθεί κατά καιρούς περί της ελληνικότητας της λέξης «Χώσεψη». Τις αμφιβολίες αυτές διέλυσε ο αείμνηστος καθηγητής-φιλόλογος του Γυμνασίου Άρτας Θεοχάρης Τσούτσινος⁷, ο οποίος αφού μελέτησε την ιστορία και τη φυσική τοποθεσία του χωριού, ανέπτυξε (εξήγησε) προς τους τότε μαθητές της Κοινότητάς μας ότι η λέξη "Χώσεψις" είναι ελληνικότατη. Συγκεκριμένα το χωριό είναι χτισμένο σε μια "χουναβιά" (χάος), την οποία δημιουργούν τα υψώματα "Αμπέλια" της Χώσεψης από τα δυτικά και η "Τσούμα" Σκιαδάδων από τα ανατολικά και με τη "Γκούρα" (ποτάμι) στο βάθος. Μολονότι το χωριό είναι χτισμένο σ' αυτό το χάος εν τούτοις ο ορίζοντας είναι ανοιχτός προς το νότιο μέρος και επιτρέπει την ορατότητα (όψιν) του χωριού από πολλά σημεία.

Κατά τον καθηγητή-μελετητή, η λέξη "Χώσεψις" είναι σύνθετη από τις λέξεις "χάος" και "όψις" και γίνεται "Χαόσοψις" όπου το α+ο συναιρούνται σε ω και γίνεται "Χώσοψις" και για καλύτερη προφορά αντικαταστάθηκε στη δεύτερη συλλαβή το ο με το ε και γίνεται "Χώσεψις", όνομα τριτόκλιτο της καθαρεύουσας.

Το όνομα του χωριού το βρήκαμε γραμμένο σε διάφορα αρχεία (σχολείου, εκκλησίας, κοινότητας, έγγραφα υπηρεσιών, απογραφικά δελτία Ε.Σ.Υ.Ε. κ.λ.π.) ως "Χόσεψις" και ως "Χώσεψη" (στη δημοτική γλώσσα).

Κατά το Λάμπρο Κασσελούρη⁸ το όνομα "Χώσεψη" δεν προέρχεται από το "Χάος και Όψη", αλλά από το "Χωσιά και Όψη". Το μαρτυρεί αυτό η ίδια η τοποθεσία του.. Το χωριό είναι χτισμένο ανάμεσα σε δύο αντερίσματα. Το μέρος δε στο οποίο είναι τα σπίτια του, είναι πλαγιαρό. Η όλη τοποθεσία του δείχνει χοντρικά σαν ένα κάθισμα κλειστό στο πίσω μέρος και χωρίς στηρίγματα για τους αγκώνες δεξιά και αριστερά. Είναι δηλαδή χτισμένο μέσα σ' ένα λάκκο που εμείς οι έλληνες τον λέμε και "χωσιά" επειδή προσφέρεται για ενέδρα δηλαδή για καρτέρι. Απ'αυτό προήλθε το πρώτο

7 Θεοχάρης Τσούτσινος, (1870-1939). Βαθύς γνώστης της αρχαίας και λατινικής φιλολογίας, σχολιαστής κειμένων, λάτρης της τοπικής ιστορίας και συγγραφέας πρότυπων μελετών γύρω από την ιστορία της Αμβρακίας. Τύπωσε δύο μόνον από τα έργα του: "Το δράμα των Λεύκτρων" και "Ο Όμηρος κατά τον Αριστοτέλη", μελέτη για την οποία απέσπασε θεرمότατους επαίνους Γερμανών φιλόλογων.

8 Ο Λάμπρος Κασσελούρης είναι λαογράφος και δημοσιογράφος από το Φωτεινό Άρτας.

συνθετικό του ονόματος. Επειδή ειδικά αυτό ο λάκκος και ειδικά αυτός έχει και όψη προς μία κατεύθυνση, θέα δηλαδή, πράγμα που οι χωσιές, σαν λάκκοι που είναι, δεν έχουν συνήθως, προήλθε και το δεύτερο συνθετικό, το όψη, οπότε έχουμε "χωσιά + όψη" = Χώσοψη - Χώσεψη.

Από τις δύο αυτές ετυμολογικές ερμηνείες σωστότερη φαίνεται, κατά τη γνώμη μας, η πρώτη του καθηγητή Θ. Τσούτσινου.

III. Η μετονομασία της κοινότητας

Η κοινότητα της Χωσέψεως μετονομάσθηκε με το ΒΔ 357/28-5-62 (Φ.Ε.Κ. 89/11-6-62 Τ.Α.) σε κοινότητα Κυψέλης. Μεταξύ των ονομάτων που είχαν προταθεί ήταν η Καλλιθέα και η Κυψέλη. Το όνομα αυτό (Κυψέλη) πρότεινε ο πρόεδρος της Κοινότητας Αριστείδης Γ. Τσιρώνης και ενέκρινε ομόφωνα το Κοινοτικό Συμβούλιο κατά τη συνεδρίασή του στις 21/2/1960 (Απόφαση 3/1960).

Δίπατο χωσεψίτικο σπίτι

Προηγουμένως το Κοινοτικό Συμβούλιο με την αριθ. 8/19-8-1954 απόφασή του ενέκρινε τη μετονομασία της Κοινότητας Χωσέψεως σε Κοινότητα Παραδείσου ή Κοινότητα Δροσιάς. Οι ονομασίες αυτές απορρίφθηκαν από το Υπουργείο Εσωτερικών (Συμβούλιο Τοπωνυμίων).

Η απόφαση της μετονομασίας της Χωσέψεως κοινοποιήθηκε στην Κοινότητα με

την αριθ.13251/4-7-62 εγκύκλιο διαταγή της Νομαρχίας Άρτας (Δ/ση Εσωτερικών).

Όπως βλέπουμε στα πρακτικά του Κοινοτικού Συμβουλίου που παραθέτουμε αυτούσια, τα τότε Κοινοτικά Συμβούλια δεν επιθυμούσαν τη μετονομασία του χωριού. Η Νομαρχία Άρτας, όμως, με εγκυκλίους και διαταγές επέζε να προβούν το γρηγορότερο στη μετονομασία της Κοινότητας με μόνο αιτιολογικό ότι το όνομα "Χώσεψις" ήταν κακόηχο.

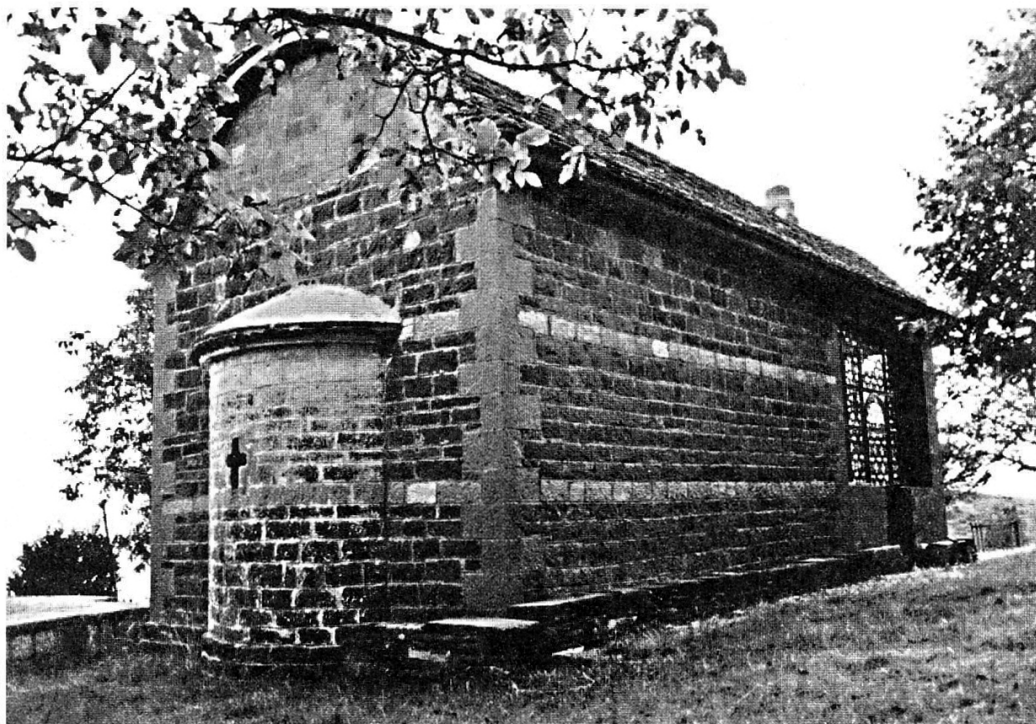
Η νέα ονομασία του χωριού (Κυψέλη) υποδηλώνει το πάει και έλα των κατοίκων του, που λόγω του επαγγέλματός τους, ασχολούνται από παλιά με την κτιστική (μαστορική). Άλλοι φεύγουν κι άλλοι έρχονται, όπως οι μέλισσες σε μια κυψέλη.

Κατά τη γνώμη του συγχωριανού μας Ελευθέριου Δ. Φλούδα (που δημοσιεύθηκε στο 11ο τεύχος του περιοδικού "Χάος και Όψη") η νέα ονομασία του χωριού έχει ετυμολογικό και ουσιαστικό περιεχόμενο, πέρα από το εύηχο της λέξεως, και προέλευση από την αγροτική ενασχόληση και ζωή. Ο κάτοικος αυτού του όμορφου ορεινού χωριού των Τζουμέρκων, ο Κυψελιώτης, και στο παρελθόν και σήμερα αντιγράφει τις μέλισσες και την κυψέλη τους. Ξενιτεύεται σ' όλα τα μήκη και τα πλάτη της πατρίδας μας και του κόσμου ολόκληρου, ως επιστήμονας, ως τεχνίτης, ως έμπορος, ως υπάλληλος, ως εργάτης, ως καλλιτέχνης κ.λπ. Δρέπει τους γλυκούς καρπούς της γνώσης, του πολιτισμού, των ιδεών και των αγαθών και δεν ξεχνά σε καμία περίπτωση τη γενέτειρά του, την ιδιαίτερη πατρίδα του, την "Κυψέλη" του, όπου εναποθέτει τη "γύρη" όλων των "αγαθών που ετρώγησε".

Κατά τη γνώμη μας η Κοινότητα "Χώσεψη" ουδέποτε έπρεπε να μετονομαστεί, γιατί το όνομα αυτό είναι ελληνικότατο, προερχόμενο από τη φυσική τοποθεσία του χωριού. Μετονομάσθηκε υπό την πίεση του "μοντερνισμού" που επικρατούσε κατά τη δεκαετία του 1950, αλλά και από πολιτικές σκοπιμότητες της εποχής εκείνης. (Έντονος αντικομμουνισμός-αντισλαβισμός). Το όνομα της Χώσεψης είναι συνδεδεμένο με την τοπική ιστορία, τους θρύλους και τις παραδόσεις. Στις ψυχές όχι μόνο των Κυψελιωτών, αλλά και των κατοίκων ολόκληρης της γύρω περιοχής είναι βαθιά χαραγμένο το όνομα αυτό και δύσκολα θα εξαλειφθεί. Μας φέρνει στη μνήμη μας τους Κουτελιδαίους, τους καπεταναίους του 1821 με τα ηρωικά τους κατορθώματα. Ακόμα, μας υπενθυμίζει το αρχαίο "Καστρι", το μοναστήρι της Ευαγγελίστριας, που ήταν το καταφύγιο των σκλαβωμένων ραγιάδων κατά τα χρόνια της τουρκοκρατίας. Το χωριό όπου κάθε ραχούλα κι ένα εκκλησάκι, το χωριό με τα παραδοσιακά του πανηγύρια και τους λεβέντικους γάμους. Το χωριό με τα δροσερά του νερά, τους όμορφους κήπους του με τα κάθε λογής λουλούδια και καρποφόρα δέντρα. Το χωριό με τους φιλόξενους κατοίκους του και το πλούσιο λαογραφικό μουσείο του Παντελή Χρ. Καραλή.

Το θέμα της επαναφοράς της παλιάς ονομασίας του χωριού (Χώσεψη), που είναι και επιθυμία πολλών συγχωριανών μας, έρχεται κατά καιρούς χλιαρά στην επιφάνεια και απασχόλησε το Κοινοτικό Συμβούλιο Κυψέλης το 1994 (απόφαση 51/94), χωρίς

όμως να δοθεί συνέχεια. Πριν όμως παρθεί οποιαδήποτε απόφαση θετική ή αρνητική, χρειάζεται ν' ακουστεί και να καταγραφεί η γνώμη όλων των φορέων αλλά και των κατοίκων του χωριού σε μια λαϊκή συνέλευση. Παραθέτουμε στη συνέχεια τις αποφάσεις και τα πρακτικά του Κοινοτικού Συμβουλίου, που σχετίζονται με τη μετονομασία του χωριού.

Το ξωκλήσι του Πατροκοσμά

α. Απόφασις 22/30-8-1953

Εν Χοσέψει⁹ σήμερα την 30ήν του μηνός Αυγούστου του έτους 1953, ημέραν Κυριακήν και ώραν 5 μ.μ. το Κοινοτικόν Συμβούλιον της Κοινότητος Χοσέψεως συνελθόν εις συνεδρίασιν τη προσκλήσει του προέδρου αυτού Αριστείδη Τσιρώνη και λαβόν υπ' όψιν το αντικείμενον της παρούσης συνεδριάσεως ήτοι την μετονομασίαν του συνοικισμού Πουλιάνας της Χόσεψης ως και η Κοινότης Χόσεψη συμφώνως της υπ' αριθ. 4810/22-5-53 δ/γής Νομαρχίας Άρτης, δι ής κοινοποιεί την υπ' αριθ. 31935/7-5-1953 διαταγήν του Υπουργείου Εσωτερικών

9 Διατηρείται η ορθογραφία των λέξεων που υπάρχει στα πρακτικά του Κοινοτικού Συμβουλίου. Ο τότε γραμματέας του Κοινοτικού Συμβουλίου Νικ. Τόσκας είχε τη γνώμη και επέμενε ότι το χωριό μας πρέπει να γράφεται "Χόσεψις" και όχι "Χώσεψις" που εκ παραδόσεως αναγράφεται στις απογραφές του πληθυσμού.

Αποφαίνεται

- 1) Μετονομάζει τον συνοικισμό Πουλιάνας εις "Καλλονήν"
 - 2) Δεν μετονομάζει το χωρίον Χόσεψις και την Κοινότητα Χοσέπεως διότι η λέξις είναι ελληνική, προερχόμενη εκ του "Χάος και Όψις".
- Εφ' ω συνετάγη η παρούσα πράξις και υπογράφεται δεόντως:
Το Κοινοτικό Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος
Αρστείδης Τσιρώνης

Ο Γραμματεύς
Νικόλαος Τόσκας

Τα μέλη

- 1) Ευάγγελος Κ. Καραλής 2) Δημήτριος Χ. Τσίτσας 3) Γεώργιος Γρ. Σβεντζούρης
- 4) Ηλίας Γ. Μούτος 5) Δημήτριος Τριαντούλης

β. Απόφασις 8/19-8-1954

Εν Χωσέπει σήμερα την 19ην του μηνός Μαΐου 1954, ημέραν Τετάρτην και ώραν 4 μ.μ. το Κοινοτικό Συμβούλιον της Κοινότητος Χοσέπεως συνελθόν εις συνεδρίασιν τη προσκλήσει του προέδρου αυτού Αρστείδη Γ. Τσιρώνη και λαβόν υπόψιν την αριθ. 4317/11-5-54 διαταγήν της Νομαρχίας Άρτης περί μετονομασίας της Κοινότητος Χοσέπεως

Σκεφθέν

ότι το χωρίον Χόσεψις όπερ αποτελεί την Κοινότητα Χοσέπεως ευρίσκεται εις ωραιοτάτην θέσιν της περιοχής Τζουμέρκων με ανοικτόν ορίζοντα, κατάφυτος και καταπράσινος, δροσερωτάτη κατά τους θερινούς ιδίως μήνας αποτελούσα πραγματικόν παράδεισον και επειδή τω λόγω τούτω δέον να δοθή [το] όνομα εκπληροούν τα φυσικά αυτής χαρίσματα

Αποφαίνεται

Εγκρίνει την μετονομασίαν της Κοινότητος Χοσέπεως εις Κοινότητα "Παραδείσου" ή Κοινότητα "Δροσιάς".

Εφ' ώ συνετάγη η παρούσα απόφασις και υπογράφεται δεόντως
Το Κοινοτικό Συμβούλιο

Ο πρόεδρος
Αρστείδης Τσιρώνης

Ο γραμματεύς
Νικ. Τόσκας

Τα μέλη

- Ευάγγελος Κ. Καραλής, Δημήτριος Χ. Τσίτσας, Γεώργιος Γρ. Σβεντζούρης, Ηλίας Γ. Μούτος, Δημήτριος Ευαγ. Τριαντούλης

γ. Πρακτικόν υπ' αριθ.2/21-2-1960

Εν Χοσέψει και εν τω Κοινοτικώ Καταστήματι, σήμερον την εικοστήν πρώτην (21ην) του μηνός Φεβρουαρίου του έτους 1960 ημέραν της εβδομάδος Κυριακήν και ώραν 12ην π.μ. συνήλθεν εις συνεδρίασιν το Κοινοτικόν Συμβούλιον Χοσέψεως κατόπιν της από 17 Φεβρουαρίου 1960 εγγράφου προσκλήσεως του Προέδρου επιδοθείσης εις ένα έκαστον των συμβούλων, συμφώνως τοις άρθροις 91 και 121 του Δημοτικού και Κοινοτικού Κώδικος. Αφού διεπιστώθη ότι υφίσταται νομίμως απαρτία, δεδομένου ότι επί συνόλου επτά (7) μελών ευρέθησαν παρόντα έξι (6) ήτοι:

Παρόντες

1) Αριστ. Γ. Τσιρώνης, πρόεδρος 2) Βασίλειος Ι. Κατσικογιώργος, μέλος 3) Γεώργιος Γρ. Σβεντζούρης, μέλος 4) Γεώργιος Ν. Τσίτσας, μέλος 5) Ιωάννης Ευθ. Λύκος, μέλος 6) Γεώργιος Αν. Καραλής, μέλος

Απόντες

Δημ. Χρ. Τσίτσας, Αντ/δρος, όστις δεν προσήλθεν απουσιάζων εις Αθήνας, λόγω ασθενείας

Απόφασις 3

"Περί μετονομασίας της Κοινότητας Χοσέψεως"

Ο πρόεδρος εκήρυξε την έναρξιν της συνεδριάσεως του Κοινοτικού Συμβουλίου και εισηγούμενος το πρώτον θέμα της ημερησίας διατάξεως, αφού πρώτον ανέγνωσε τας υπ' αριθ.19096/1/59, 607/1960 και 1637/6-2-1960 Δ/γάς της Νομαρχίας Άρτης, εξέθεσεν ότι δέον να προβώμεν εις την μετονομασίαν της Κοινότητας, επί τω λόγω ότι το σημερινόν όνομα "Χόσεψις" είναι κακόηχον και επρότεινεν όπως δοθή το όνομα "Κυψέλη", όπερ αρμόζει και ευσταθεί καθότι κατοικία εργατικών κατοίκων αποτελούντων νοικοκυρευμένην Κοινότητα και το όνομα "Καλλιθέα" λόγω της καλής θέας ην έχει η τοποθεσία του χωρίου και εκάλεσεν το Συμβούλιον όπως αποφασίση σχετικώς.

Το Συμβούλιον

μετά διαλογικήν συζήτησιν, λαβόν υπ' όψιν και την εισήγησιν του Προέδρου και συμφωνήσαν προς αυτήν,

Αποφαίνεται

Εγκρίνει παμψηφεί την μετονομασίαν της Κοινότητας Χοσέψεως κυρίως εις Κοινότητα "Κυψέλης" ή εις Κοινότητα "Καλλιθέας".

Η παρούσα απόφασις έλαβεν αύξοντα αριθμόν 3/1960

Ο Πρόεδρος

Ο Γραμματέας

Τα Μέλη

*Ηλίας Β. Παπαγεωργίου**

Τριάντα χρόνια αργότερα...

ΔΕ ΓΙΝΕΤΑΙ ΝΑ ΠΑΣ ΣΤΗ ΧΩΣΕΨΗ ΜΕΡΑ ΚΥΡΙΑΚΗ και να μην εκκλησιαστείς στον Αη Νικόλα. Και μάλιστα αν αυτό δεν έγινε για τριάντα χρόνια!

Μπαίνοντας στο ναό, ένιωθα τόσο αδέξια, όπως τότε που μαθητούδι του δημοτικού με κοντό παντελόκι, ξυλιασμένα ποδαράκια και δειλό προσωπάκι, είχα σειρά να πω το "ΠΙΣΤΕΥΩ". Δεν ήξερα ποιους θα συναντήσω, ποιους κι αν θα γνωρίσω, ποιους κι αν θα με γνωρίσουν. Η πρώτη δοκιμασία συντελείται στο παγκάρι με τα κεριά. Εκεί που κοιτάζουν λιγότερο το πρόσωπό σου και περισσότερο το χέρι σου, ιδίως αν είσαι ξενιτεμένος Χωσεψίτης. Η προκοπή σου στα ξένα και το κουβαρνταλίκι σου περνά από ιερά εξέταση! Ένιωθα τα βλέμματα των πιστών να με καρφώνουν μ' αυτή την ανυπόφορη εξεταστική περιέργεια, με κλεφτές, σαν ένοχες, ματιές, εκπορευόμενες, προφανώς, από το ανιδιοτελές ενδιαφέρον να μάθουν ποιος είναι ο "ξένος", ο "καινούριος" της συντροφιάς. Πρόκειται υποθέτω, για ένα απομεινάρι της παλιάς ενδόμυχης ανάγκης των χωρικών να έρθουν σε επαφή με ξένο κόσμο, να μάθουν για άλλους τόπους και άλλους ανθρώπους. Άναψα το κερί με προσποιητή αδιαφορία για το περιβάλλον και με βήμα μάλλον ασταθές, κατευθύνθηκα προς ένα άδειο στασίδι στο δεξιό κλίτος του ναού. Χρειαζόμουν στήριγμα και μια θέση με πλατιά οπτική γωνία.

Άρχισα να περιεργάζομαι το χώρο. Τίποτε δε μου θύμιζε τα παιδικά μου χρόνια. Χάθηκε εκείνο το υποβλητικό μισοσκόταδο, η αρωματική μυρουδιά του γνήσιου κεριού που οι μακαρίτες γονείς μας με επιδεξιότητα έπλαθαν, απουσίαζε η "κριτσιανιστή" φωνή του μακαρίτη Τόσκα, ο γραφικός καντηλανάφτης που μας μάλωνε, πάει κι αυτός... Χωρίς καμιά προσπάθεια ο νους μου ταξίδευε στο μακρινό παρελθόν: Τότε που παιδαρέλια ανέμελα πηγαίναμε με λαχτάρα στην ίδια τούτη εκκλησιά, τότε που θρηνήσαμε ένα μικρό συμμαθητή μας, τον Β. Πουρναρά, τότε που στριμωχνόμασταν να πάρουμε κόλλυβα, που ψέλναμε τον επιτάφιο με τις παιδικές μας φωνούλες, που τρεμουλιάζαμε τη νύχτα της Ανάστασης, τότε που κάποια πράγματα όπως η μεταλαβιά, το αντίδωρο, η νηστεία και η προσευχή, το χειροφίλημα του παπά είχαν αξία και αποτελούσαν μέτρο της αξιολόγησης του ανθρώπου και ιδίως των παιδιών!

Όλοι οι άνθρωποι εκεί μέσα, εκτός από τους λιγοστούς νέους, μου φαινόταν γνωστοί "εξ όψεως" αλλά για ελάχιστους ήμουν βέβαιος ότι τους ήξερα από παλιά. Το

* Ο Ηλίας Παπαγεωργίου είναι φιλόλογος.

βλέμμα μου διασταυρωνόταν με το βλέμμα καμιάς γριούλας με μαύρα ρούχα και τσιμπέρι, αλλά το μετακινούσα αστραπιαία, γιατί δεν ήξερα πως ν' αντιδράσω: με γνώριζε, τάχα, για να της χαμογελάσω, ή δε με γνώριζε και φανώ αδιάκριτος, αν μη τι άλλο...

- Συχώρα με Αη Νικόλα, αλλ' αυτή τη μέρα δεν μπόρεσα να παρακολουθήσω τη θεία λειτουργία. Πάντως το "Δι' ευχών..." με βρήκε σε πολύ καλύτερη κατάσταση. Μετά το αντίδωρο και τα άφθονα κόλλυβα, που τώρα ούτε τα επιζητούμε, ούτε νόστιμα μας φάνηκαν, ήρθε η ώρα των καλωσορισμάτων. Πολλοί με χαιρέτησαν με το πλατύ πρωτινό τους χαμόγελο. Εισέπραξα και πολλά φιλιά από γρηούλες, θείτσες, ξαδέρφες, φίλους καλούς. Πολλοί υποψιάστηκαν ποιος είμαι, μια και με συνόδευε ο αδερφός μου ο Γιώργος. Τη γυναίκα μου την ανέλαβε η αδερφή μου, η παπαδιά.

- Μην ίσι ου Λίας ουρέ; Τι καν'ς ουρέ!

- Θυμάσι ουρέ Λία, τότις που...

Πόσο μου άρεσε να ακούω αυτή την ιδιόλεκτο του χωριού μας! Ο τόπος έχει τη δική του χάρη, όταν δεν τον χαλάς: Όταν μιλάς την ντοπιολαλιά του, τηρείς τα χούγια του, γίνεσαι αυτός που σε γέννησε. Άλλωστε η ικανότητα προσαρμογής στη συμπεριφορά, στην ομιλία, στο ντύσιμο είναι αρετή. Κι αλίμονο σ' όποιον αρνιέται την καταγωγή του κι ακόμα χειρότερο σ' όποιον την περιφρονεί ή θέλει να την κρύψει!

Όσους δε συνάντησα στο προαύλιο της εκκλησίας τους είδα στον καφεéné: Συνομήλικους, υπέργηρους χωριανούς, νεαρά παιδιά, άγνωστους συγγενείς, παλιούς συμμαθητές και ...φίλους γκριζωπούς, ρυτιδιασμένους, με λιγοστά μαλλιά, φίλους που μέσα μου βαθιά παιδιά ανέμελα να τους θυμάμαι θέλω!

"Συνάντησα" κι άλλους πολλούς: Νέους και γέρους, παιδιά και συγγενείς, φίλους, γνωστούς κι αγνώστους. Μόνο που... στην κοινωνία του Αη Θανάση δεν έχει φιλιά και αγκαλιές! Χαμόγελα και χωρατά στον τόπο τούτο δε χωρούν. Μόνο περίσκεψη βαθιά του πρέπει...

Το χάρηκα, μωρέ, ετούτο το ταξίδι κι ας ήταν λίγο. Μου έδωσε τόσα, όσα στερήθηκα τριάντα τόσα χρόνια. Ακόμα και σοφία μου 'δωκε με μια παροιμία που εκεί άκουσα: "Το ψάρι και η φιλοξενία κρατούν εικοσιτέσσερες ώρες!"

Άγγελοι από το ξύλινο τέμπλο της Αγ. Παρασκευής

Υ.Γ. Ευχαριστώ την Ευανθία Νταβαντζή, την κόρη του αείμνηστου και εξαίρετου φίλου μου Κ. Νταβαντζή, που με έφερε σε επαφή με το "Χάος και Όψη". Σας συγχαίρω για το περιοδικό, το υλικό του οποίου είναι τεράστιας αξίας και -όσο μου επιτρέπεται- σας προτρέπω να συνεχίσετε με τον ίδιο ζήλο!

*Λευτέρης Φλούδας**

Ανάπτυξη της περιοχής Τζουμέρκων- Κοινότητα Κυψέλης-Leader II

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΙΑΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ (οικονομική, πολιτιστική, τουριστική κ.λπ.) μπορεί να γίνει σε συνάρτηση με την ανάπτυξη των γειτονικών περιοχών, την περιφερειακή ανάπτυξη και κατ' επέκταση την εθνική ανάπτυξη.

Η πληθυσμιακή δυναμικότητα, η μορφολογία και η σύσταση του εδάφους, ο υδάτινος και ο ορυκτός πλούτος, το φυσικό περιβάλλον, η συγκοινωνιακή σύνδεση και επικοινωνία, η αρχαιολογική-πολιτιστική κληρονομιά μιας περιοχής, είναι στοιχεία που καθορίζουν την ανάπτυξη.

Το βάρος της ανάπτυξης της περιοχής Τζουμέρκων Άρτας πέφτει κυρίως στην ήπια τουριστική ανάπτυξη ή αγροτουρισμό και συμπληρωματικά στην κτηνοτροφία, την οικοτεχνία (παραδοσιακά υφαντά κ.λπ.), την ξυλογλυπτική, την καλλιέργεια και τυποποίηση του τσίπουρου και των αρωματικών φυτών, την επεξεργασία της ρικόριζας κ.λπ.

Η δημιουργία τουριστικής υποδομής και η προβολή και συντήρηση των μνημείων και η ανάδειξη των περιοχών φυσικού κάλλους πρέπει να έχουν άμεση προτεραιότητα.

Συγκεκριμένα απαιτείται:

- Εξερεύνηση και λειτουργία σπηλαίου Πραμάντων, κατασκευή χιονοδρομικής πίστας στα Τζουμέρκα (Θεοδώριανα) σύμφωνα με υπάρχουσα μελέτη, συντήρηση γεφυριού Πλάκας σύμφωνα με μελέτη του Μετσόβιου Πολυτεχνείου, στέγαση και ανάπτυξη του αξιόλογου Μουσείου λαογραφικού υλικού του Παντελή Καραλή στην Κυψέλη, κατασκευή ξενώνων-καταλυμάτων, συντήρηση-ανάδειξη και προβολή Βυζαντινών και νεώτερων μνημείων (Κόκκινη Εκκλησιά κ.λπ.), έκδοση τουριστικού οδηγού της περιοχής.

Στα πλαίσια της παραπάνω εκτίμησης για την ανάπτυξη της περιοχής Τζουμέρκων, η κοινότητα Κυψέλης προτείνει να ενταχθούν στο πρόγραμμα Leader II Νοτίας Ηπείρου που διαχειρίζεται η ETANAM A.E., τα παρακάτω έργα, που αφορούν την περιοχή αρμοδιότητάς της:

* Ο Λευτέρης Φλούδας είναι Κοινοτικός Σύμβουλος Κυψέλης Άρτας.

-Κατασκευή Λαογραφικού Μουσείου (Συλλογή) Παντελή Καραλή.

-Ανακατασκευή και βελτίωση οικήματος συν/σμού Αγίου Γεωργίου Κυψέλης για λειτουργία καταλύματος ξενώνα.

-Κατασκευή πλακόστρωτου-καλντερίμι- σε ιστορικό μονοπάτι από κεντρική πλατεία Κυψέλης προς λαογραφικό μουσείο και Άγιο Αθανάσιο. Για το πρώτο έργο θα υποβληθεί μελέτη-φάκελος υποψηφιότητας από τον ιδιώτη-επενδυτή.

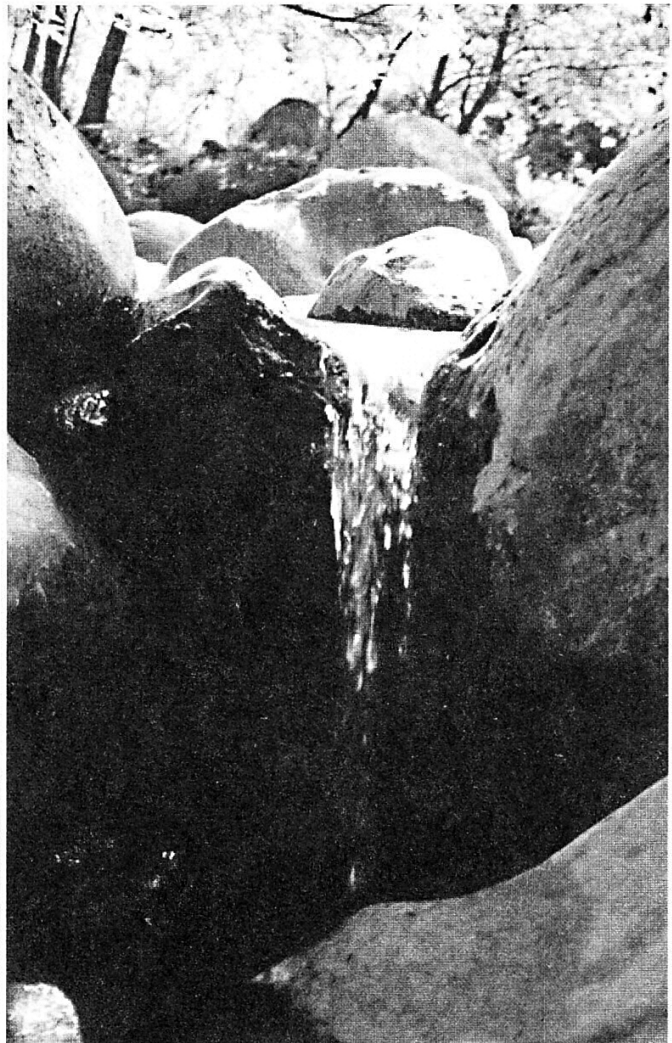
Η Κοινότητα Κυψέλης είναι μια αξιόλογη και δυναμική κοινότητα με 700 περίπου κατοίκους την περίοδο του χειμώνα. Το καλοκαίρι λειτουργεί και ως παραθεριστικό θέρετρο για τους ξενιτεμένους Κυψελιώτες, αλλά και για ένα σημαντικό αριθμό επισκεπτών-τουριστών, οπότε ο αριθμός των κατοίκων ανέρχεται στις 2.500 περίπου.

Οι φυσικές ομορφιές του χωριού είναι οι αξιολογότερες της περιοχής: Πέτρινα σπίτια, πλούσια βλάστηση, άφθονα νερά, μοναδική διαδρομή μέσα από δάσος Ελάτης (Κυψέλη-Βουργαρέλι), οροσειρά Τζουμέρκων για ορειβασία, αναψυκτήριο στη θέση "Ανεμόζυγος" (Πατρο-Κοσμάς) στους πρόποδες του πέτρινου όγκου των Τζουμέρκων, νερόμυλοι κ.λπ.

Το λαογραφικό μουσείο του Παντελή Καραλή με τα πλούσια εκθέματα λαϊκής τέχνης, αγροτικής ενασχόλησης και τοπικής ιστορίας και ζωής, είναι ό,τι πολυτιμότερο έχει να επιδείξει η παράδοση και ο πολιτισμός της περιοχής.

Το μοναστήρι της Ευαγγελίστριας Κυψέλης (1.700 μ.Χ.), με την πλούσια, καθαρή και θαυμάσιας τέχνης τοιχογραφία και διακόσμησή του εντυπωσιάζει.

Τα ερείπια του Ρωμαϊκού κάστρου στην ομώνυμη θέση "Καστροί" Κυψέλης μαρτυρούν την ακμή του χωριού και της περιοχής στο παρελθόν. Οι οπλαρχηγοί των Τζουμέρκων αδελφοί Γιαννάκης και Μήτρος Κοτελίδας, που πήραν μέρος σε πολλές μάχες στην επανάσταση του '21, εδώ στην Κυψέλη (Χώσεψη) κατοικούσαν και στην

Το ποτάμι της Γκούρας

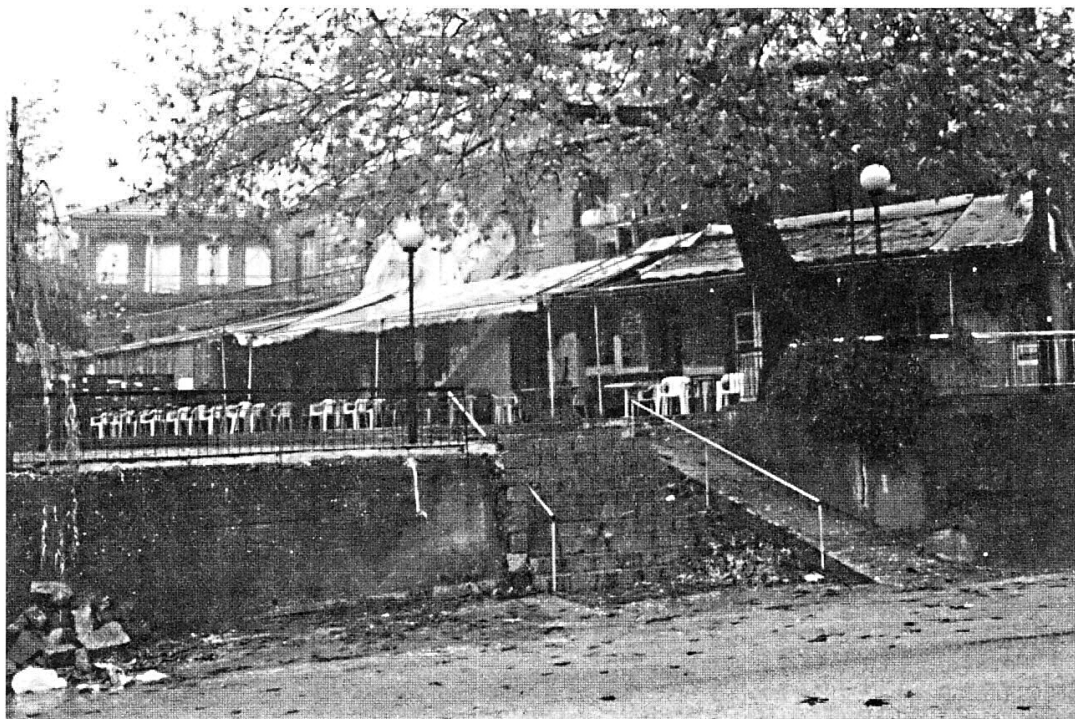
ευρύτερη περιοχή έδρασαν.

Στην κεντρική πλατεία του χωριού λειτουργούν σε όλη την περίοδο του χρόνου και σε κάθε ώρα ταβέρνες-ψητοπωλεία και άλλα καταστήματα που εξυπηρετούν κατά τον καλύτερο τρόπο ντόπιους και επισκέπτες.

Τα γύρω υψώματα με τις γραφικές κορυφογραμμές προσφέρονται για μοναδικούς περιπάτους, αλλά και για ορειβασία.

Με μια τέτοια υποδομή η Κοινότητα Κυψέλης προσφέρεται άριστα για ήπια τουριστική ανάπτυξη.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα για την ανάπτυξη αυτή είναι η ξενοδοχειακή υποδομή. Εκτός από τρία (3) δωμάτια που διαθέτει ιδιώτης, δεν υπάρχει τίποτα άλλο και έτσι οι επισκέπτες αναγκάζονται να φιλοξενοούνται σε μονάδες του Βουργαρελίου, όταν φυσικά δεν υπάρχει πληρότητα.

Άποψη της πλατείας του χωριού

Η δημιουργία, σε πρώτη φάση του Κοινοτικού Ξενώνα των έξι (6) δωματίων στο συνεταιρισμό του Αγίου Γεωργίου Κυψέλης και η πιθανή πρόβλεψη μερικών δωματίων στο Λαογραφικό Μουσείο Π. Καραλή, θα καλύψει εν μέρει το πρόβλημα, ενώ μελλοντικά πρέπει να δημιουργηθεί υποδομή για φιλοξενία-διαμονή 50 ατόμων.

Η λειτουργία του καταλύματος-ξενώνα Αγίου Γεωργίου Κυψέλης θα γίνει στη βάση της προσφοράς της κοινότητας στο κοινωνικό σύνολο και την ανάπτυξη της περιοχής και όχι της εκμετάλλευσης (κέρδους).

Τα έξοδα συντήρησης του οικήματος θα καλύπτονται από τον κοινοτικό προϋπο-

λογισμό και τα έξοδα προσφοράς υπηρεσιών που θα περιορίζονται στην καθαριότητα χώρων και κλινοστρωμής, στο φωτισμό, στην ύδρευση και τη θέρμανση, θα καλύπτονται από τα έσοδα εισφορών των φιλοξενουμένων-επισκεπτών, που κατά την άποψή μας θα είναι ικανά να καλύψουν τις ανάγκες σε ανταποδοτική βάση.

Η θέση του ξενώνα Αγίου Γεωργίου είναι ιδανική για διαμονή, τόσο για τους χειμερινούς επισκέπτες (χειμερινός τουρισμός-ορειβασία), όσο και για τους θερινούς επισκέπτες-τουρίστες, που ζητούν καταλύματα από 10ήμερο μέχρι δύο (2) μήνες, καθ' όσον βρίσκεται σε υψόμετρο 850 περίπου μέτρων, μέσα στα έλατα, στους πρόποδες των Τζουμέρκων με μοναδική θέα και μικρή απόσταση από το κέντρο του χωριού (2 περίπου χιλιόμετρα) όπου υπάρχει υποδομή αγορών, ταβερνών κ.λπ. και πάνω στον άξονα του επαρχιακού δρόμου Κυψέλης-Βουργαρελίου.

Η κατασκευή του μνημονοθέντος πλακόστρωτου από την κεντρική πλατεία Κυψέλης προς το Λαογραφικό Μουσείο Π. Καραλή και μέχρι το ύψωμα "Αμπέλια", όπου βρίσκονται το παρεκκλήσι του Αγίου Αθανασίου και το νεκροταφείο του χωριού, κρίνεται ως πρώτη προτεραιότητα, γιατί η σημερινή βατότητά του είναι από ανεπαρκής μέχρι απαράδεκτη, αλλά κυρίως γιατί η καθημερινή χρήση του από επισκέπτες του Λαογραφικού Μουσείου και από περιπατητές μέχρι την κορυφή "Αμπέλια"-Νεκροταφείο, απ' όπου υπάρχει πανοραμική άποψη-θέα του χωριού και της ευρύτερης περιοχής του νομού, συνηγορούν για την αναγκαιότητα της κατασκευής του.

Πεποίθηση του κοινοτικού συμβουλίου Κυψέλης είναι ότι και οι τρεις προτάσεις που αποτελούν ενιαίο πακέτο ανάπτυξης της περιοχής Κυψέλης για ένταξη των συγκεκριμένων έργων στο πρόγραμμα LEADER II που υποβλήθηκαν στην ETANAM Α.Ε. θα προκριθούν για χρηματοδότηση, ώστε η ευρύτερη περιοχή των Τζουμέρκων να προχωρήσει στο δρόμο της ανάπτυξης.

Ειρήνη Σιόντη

Ο Σύλλογος και οι νέοι μας

ΟΤΑΝ ΛΕΜΕ ΣΗΜΕΡΑ ΝΕΟΙ - ΝΕΟΛΑΙΑ εννοούμε τα άτομα που πρέπει να διαβάσουν, να πάνε φροντιστήριο, να περάσουν τις πανελλήνιες, να μπουν στο Πανεπιστήμιο και να βγουν γεμίζοντας τις τάξεις μιας ολοένα αυξανόμενης στρατιάς ανέργων. Εννοούμε αυτούς που συχνάζουν στις pub, στις disco, στα «ορθάδικα», στα... «ελληνάδικα». Εννοούμε τα άτομα που σ' αυτά στηρίζουμε τις ελπίδες μας, το μέλλον μας, τη συνέχεια του πολιτισμού μας.

Μέσα σ' αυτή την έντονη αντίσταση ποια είναι η πραγματική θέση των νέων; Ποιες είναι οι πραγματικές τους ανάγκες, ποια είναι τα πραγματικά και ουσιαστικά ενδιαφέροντά τους; Και ποια είναι η θέση και η ευθύνη μαζί, η δική μας, σαν έμπειρα άτομα, σαν φορείς, σαν σύλλογοι, σαν οικογένεια, σαν σχολείο, σαν κοινωνία; Αυτά είναι απλά ερωτήματα που απασχολούν τον καθένα μας, σε όποια πλευρά κι αν βρίσκεται (είτε του ενήλικα είτε του νέου) που όμως είναι δύσκολο να δώσουμε απαντήσεις. Και είναι δύσκολο, γιατί έχουμε συνηθίσει και αποδεχτεί ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής και ουσιαστικά δεν μπορούμε, γιατί δε θέλουμε, να τον αλλάξουμε. Και δε θέλουμε γιατί ο υπάρχων τρόπος μάς βολεύει σε όποια πλευρά κι αν βρισκόμαστε.

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει ότι όπως σε κάθε εποχή έτσι και η σημερινή νεολαία είναι προβληματισμένη, είναι υπεύθυνη και σ' ένα μεγάλο μέρος της αποφασισμένη να διεκδικήσει αυτά που της ανήκουν. Οι νέοι σήμερα έχουν μεγαλύτερη ανάγκη για πολύπλευρη, δημιουργική δραστηριότητα και ψυχαγωγία. Ένα μεγάλο μέρος των αντιλήψεών τους για τη ζωή διαμορφώνεται έμμεσα από την τηλεόραση, το βιβλίο, τον κινηματογράφο, τη μουσική, τη διασκέδαση.

Η ψυχαγωγία που προσφέρεται στη νεολαία στην πλειοψηφία της είναι παθητική και ατομική όχι συλλογική και δημιουργική, ωθεί το νέο στην απομόνωση (π.χ. μόνος μπροστά στο UFO, μπροστά στην τηλεόραση) απομόνωση του νέου μέσα σ' ένα κλειστό ψυχαγωγικό σύστημα ξεκομμένο από την υπόλοιπη ζωή και τα προβλήματά της. Το ζήτημα δεν είναι «ναι στην pub, στα UFO ή όχι», αλλά να μην εγκλωβίζει ο νέος τις αντιλήψεις του στην ιδεολογία που προωθούν ή προσπαθούν να προωθήσουν αυτά. Την ιδεολογία της απομόνωσης, της αποχής, της παθητικής στάσης, της αδιαφορίας. Δεν είναι λίγες οι φορές που τα κυκλώματα διαφθοράς βρίσκουν έδαφος και αναπτύσσονται στα κέντρα ψυχαγωγίας αυτού του είδους που συχνάζουν μικρές

ηλικίες και αυτό δεν είναι τυχαίο.

Εμείς πιστεύουμε ότι η πολιτιστική και ψυχαγωγική δραστηριότητα του νέου ατόμου θα πρέπει να είναι δεμένη με τη γενικότερη κοινωνική ζωή, άρρηκτα δεμένη με τις ρίζες του και την προοπτική του.

Ένας σύλλογος δεν ολοκληρώνει τις υποχρεώσεις του απέναντι στους νέους του με ένα χορευτικό ή τη δημιουργία μιας θεατρικής ομάδας.

Υπάρχουν δεκάδες μορφές δραστηριότητας, δημιουργικής απασχόλησης και ψυχαγωγίας όπου πιστεύουμε ότι η φαντασία και η ζωντάνια του νέου μπορούν πραγματικά να ξεπεράσουν σε ομορφιά και ποιότητα και τις πιο πολυδιαφημισμένες προσφερόμενες προτάσεις. Και οι νέοι χρειάζεται να μπορούν να αντιμετωπίζουν κριτικά αυτές τις προτάσεις. Σ' αυτή την κριτική στάση των νέων χρειάζεται συμπαραστάτρια η δική μας εμπειρία, η δική μας παρέμβαση, το δικό μας παράδειγμα, η ουσιαστική συνεργασία μαζί τους. Ακόμα χρειάζεται να γίνονται οι ίδιοι ενεργητικοί διαμορφωτές μιας στάσης δεμένης με την καθημερινή ζωή και τις ανάγκες της. Να δημιουργήσουν εκείνη τη στάση που θα τους ανοίγει νέους ορίζοντες στη ζωή και τη δράση.

Εμείς, ως νέο Διοικητικό Συμβούλιο, έχοντας στις τάξεις μας και εκπροσώπους της νεολαίας, είμαστε εδώ για να προβληματιστούμε, να συζητήσουμε, να ψάξουμε λύσεις, να βρούμε διεξόδους, να κάνουμε προτάσεις. Και φυσικά αυτό δεν είναι αρκετό. Χρειαζόμαστε τη συμπαράσταση και τη βοήθεια όλων: των ίδιων των νέων, αλλά και των γονιών για να συντονίσουμε τις προσπάθειες προς την κατεύθυνση μιας καλύτερης προοπτικής για τους νέους, μιας καλύτερης ποιότητας ζωής για όλους μας.

*Για το Δ.Σ.
η Πρόεδρος
Ειρήνη Σιόντη*

Σημείωση: Η σύνθεση του νέου Διοικητικού Συμβουλίου είναι:

Ειρήνη Σιόντη, Πρόεδρος

Εύη Κουτσοσπύρου, Αντιπρόεδρος

Γιώργος Αλπογιάννης, Γραμματέας

Βασίλης Αγγέλης, Ταμίας

Γιώργος Μακαβέλος, Μέλος

Σοφία Λιάκου, Μέλος

Κων/να Μακαβέλου, Μέλος

Επιστολές

Κέντρο Υγείας Βουργαρελίου

Προς τη Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού Χάος και Όψη

Σας στέλνουμε δύο έντυπα για τους εμβολιασμούς που γίνονται στο Κέντρο Υγείας Βουργαρελίου και στην ευρύτερη περιοχή και ελπίζουμε με τη βοήθειά σας να ενημερώνονται οι αναγνώστες σας, ώστε να γίνεται γνωστή η ανάγκη για εμβολιασμούς σε όλους τους κατοίκους της περιοχής.

Να φροντίζουμε για το αύριο από σήμερα!

Οι εμβολιασμοί ανήκουν στα πιο σημαντικά και αποτελεσματικά προληπτικά μέτρα που διαθέτουμε στην Ιατρική για την προστασία από διάφορα λοιμώδη νοσήματα. Ο στόχος μας είναι η προστασία του κάθε ατόμου από ορισμένες μεταδοτικές και πολλές φορές πολύ επικίνδυνες ή θανατηφόρες ασθένειες που μεταδίδονται από μικρόβια, ιούς, κ.λπ.

Επίσης στόχος μας είναι η εκρίζωση περισσότερων μικροοργανισμών, ώστε παγκοσμίως να εκλείψουν εντελώς οι ασθένειες που μεταφέρουν, όπως έχει γίνει π.χ. με την ευλογιά.

Σας ενημερώνουμε ότι το Κέντρο Υγείας Βουργαρελίου συμμετέχει στα πλαίσια της Πρωτοβάθμιας Περίθαλψης στο Εθνικό Πρόγραμμα Εμβολιασμών για την Ελλάδα.

Εμβολιάζονται παιδιά και ενήλικοι σύμφωνα με τις οδηγίες του Υπουργείου Υγείας & Πρόνοιας. Διεξάγεται βασικός και επαναληπτικός εμβολιασμός κατά:

Τέτανου, Διφθερίτιδας, Κοκκίτη, Ιλαράς, Ερυθράς, Παρωτίτιδας, Πολυομυελίτιδας, Φυματίωσης, Ηπατίτιδας Β', Γρίπης, κ.ά.

Εμβολιασμός Τετάνου

Το Κέντρο Υγείας Βουργαρελίου ξεκινάει την εφαρμογή προγράμματος εμβολιασμού του ενήλικου πληθυσμού της περιοχής ευθύνης του, για τον τέτανο ή διφθερίτιδα τετάνου. Ο εμβολιασμός πρέπει να γίνει σε όλα τα άτομα ηλικίας κάτω των 60 ετών.

Για την καλύτερη ενημέρωσή σας και τον προγραμματισμό του εμβολιασμού τηλεφωνήστε στο Κ.Υ.Βουργαρελίου, τηλ. (0685)-22584.

Τα παιδιά εμβολιάζονται με το ισχύον πρόγραμμα.

Η Γεωργία και ο Αντώνης Γαλαζούλας στη μνήμη της Ιωάννας Παππά-Παπαγεωργίου προσέφεραν στο περιοδικό «Χάος και Όψη» 20.000 δρχ.

Η Αριστέα Παπαγεωργίου-Κυρίτση και η Αθηνά Παπαγεωργίου-Διαμάντη ενίσχυσαν το περιοδικό «Χάος και Όψη» με 10.000 δρχ.